

JURIIDILINE AJAKIRI

Õ I G U S

TOIMETUS:

R. Räägo
peatoimetaja

**E. Ein, K. Grau, T. Grünthal, J. Kleesment, A.-T. Kliimann,
H. Kristal, E. Maddisoo, A. Palvadre, K. Parts, J. Uluots**

A. Mägi
toimetuse sekretär

S I S U.

Artiklid.

Ein, E.: Mängu- ja kihlveolepingute õiguslik erinevus	113
Lender, U.: Rahvusvahelise eraõiguse normidest Tsiviilseadustiku eelnõus	136

Arullusi.

Kauman, V.: Kaebamise tähtaeg kohtu preklusioonimäärustele päranduse asjus	146
--	-----

Riigikohtu tegelus.

Administratiivosakond:

Kas kassatšeki ärakiri, mis tarvitusel suuremates ärides üksnes sisemises administratsioonis ja mille ülesandeks abiks olla kauba pakkimisel ja kauba väljaandmisel ostetud kauba kontrollimisel, on arve või saatekiri?	149
Kas üldiselt on lubatud hooneid võõrandada kinnisvaradena lahus maast?	149
Kas linna haigemaja ordinaatorite ametikohale määramine ja vabastamine linnavalitsuse poolt võib toimuda ainult linnaarsti nõusolekul?	150
Kas lõbustumaks määratakse asutisele või selle pidajale isiklikult?	150
Kas linnavalitsus võib ehitusprojekti kinnitamata jätta, kui sellest on näha, et see on vastuolus linna tsiviilõigustega?	151
Kas maksu tasumiseks vajalikkude kindlustuste nõudmine kuulub Maksupeakomitee ülesannete hulka?	151
Kas niikaua kui maksustamine ei ole veel jõusse astunud, on Maksudevalitsuse direktoril õigus juhtida Maksupeakomitee tähelepanu ebaõigele maksustamisele?	152
Kas pärandusmaksustamine loetakse õigustatuks juba varanduse tegeliku ülemineku puhul, vaatamata sellele, et vormilist ülemineku kinnitamist või registreerimist kohtus või ametiasutises ei järgnenud?	152
Kas Maksustamiskorraldusseaduse § 80 jj. võimaldavad esitada igasuguseid uusi asjaolusid ja tõendusid asja arutamisel Maksupeakomitees?	152
Kas naisisikud abiellumisega kaotavad jäädavalt Rahvaväelaste ja pende perek. pensioni seaduse põhjal pensioni saamise õiguse?	153

Mängu- ja kihlveolepingute õiguslik erinevus.

E. Ein.

1. Sissejuhatus. — 2. Mängu- ja kihlveolepingute mõistelise eristamise juriidiline tähtsus. — 3. BES mõistemääritlused ja senised vaated nende üle. — 4. Mängu- ja kihlveolepingute konstruktsioon BES seisukohalt. — 5. Järg: erinevus objekti ja subjekti seisukohalt. — 6. Järg: erinevus otsustava asjaolu seisukohalt. — 7. Järg: tulevane sündmus mängulepingus ja kihlveolepingus. — 8. Lubatud ja keelatud mängud. — 9. Panise vastavus kaotaja varanduslikule seisundile. — 10. Mängu- ja kihlveolepingute õiguspoliitiline hindamine. — 11. Kokkuvõte.

1. Sissejuhatus. Viimasel ajal võime sageli žurnalistlike kude sensatsioonide hulgas leida juhtumeid, kus „kihlveo“ põhjal üks isik kaotab teisele suuri summasid või muid väärtuslikke esemeid oma varandusest. Need on juhtumid, kus tühipalja hooplemise hoos ja praalimise põhjal varad nihkuvad ühelt isikult teisele ilma ühegi mõistliku põhjuseta, mida tsiviilseadusandlus tavaliselt nõuab õiguste ja kohuste tekkimiseks. Meie kohtud on ajalehtede andmetel mitmel korral viimasel ajal säärase kihlvedude põhjal võitjale välja mõistnud üsna tähelepanuväärivad summad¹. Mitmel puhul neist juhtumest tundub meile aga, et polnud

¹ Meenuvad kaks juhtumit. Kord olid kaks taluomanikku „vedanud kihla“, et kumb neist kolm korda teise sõrme lahti veab, annab teisele üle oma talu. Mäletavasti oli ka kohus vaadelnud säärast kokkulepet kui kihlvedu. Meie arusaamise järgi on siin BES järgi puhtakujuline mänguleping. Teisel juhtumil vedasid kihla kaks veskiomanikku, kumma veski paremini jahvatab, saab teiselt omanduseks veski. Ka siin oli kohus käsitanud seda kokkulepet kihlveona ja rahuldanud võitja nõudmise. Lepinguosalisel olid aga enne proovimist oma veskid korda seadnud ja vaimset pinget tarvitanud oma veski „võistlusvõime“ tõstmiseks. Ka sel juhtumil, kui pooled ise kas „vaimset või füüsilist pinget“ (vrd. BES art. 4339, *a contrario*) tarvitasid võidu või kaotuse otsustamisel, tuleb näha pigem mängu-, kui kihlveolepingut.

tegu mitte kihlveoga, vaid mängulepinguga, olgugi et pooled pidasid neid leppeid kihlveoks ja kohuski neid oli kvalifitseerinud kihlveona ning selle põhjal väljamõistvad otsused teinud.

Mitte alati see, mida osalised nimetavad kihlveoks, pole juriidiliselt kihlveoleping, vaid mänguleping, või vastuoksa. Üldse, seadus ei pane rõhku asjaolule, millise nimega osalised ristivad tehinguid, sest üldreegli järgi osaliste poolt tehingule omistatud nimetus ei kuulu olulise osisena normi hüpoteetilisse ossa, millele norm seondab dispositiivses osas juriidilisi efekte. Sageli juhtub näit., et pärandaja poolt testamendis märgitud „pärija“ pole mitte pärija, vaid legataar, „testament“ pole juriidiliselt mitte testament, vaid pärandusleping, jne. Et üldse publiku poolt tarvitavad terminid õiguslikkude nähtuste kohta pole täpsad ega vasta nende mõistete juriidilistele kvalifikatsioonile, on niivõrra üldtuntud tõsiasi, et sellel ei tarvitseks viivukski peatuda. Kui aga juristid lasevad end eksiteele viia tehinguosaliste poolt tarvitatud termineist, siis on hädavajalik küsimuse juures üksikasjalisemalt peatuda. Nii on lugu just kihlveolepinguga ja viimased sensatsiooni valmistanud „kihlveod“ pole juriidiliselt mitte kihlveo-, vaid mängulepingud. Et säärased arusaamatused just kihlveo teemal on juhtunud, tuleb aga suurel määral kirjutada selgusetuse arvele, mis seni valitsenud kihlveo- ja mängulepingu mõistelises eristamises.

2. Mängu- ja kihlveolepingute mõistelise eristamise juriidiline tähtsus. Juriidiliselt on huvi eristada mängu- ja kihlveolepingute mõisteid nendes õigussüsteemides, kus norm disponeerib nendele lepingutele erinevaid juriidilisi efekte. Suurem osa välismaisi tsiviilseadustikke käsitavad neid kaht lepingut ühtemoodi ja nimelt keeldudes neile mõlemale omistamast kohtulikku hagetatavust. Nii võime näitena tuua Prantsuse, Itaalia, Austria, Saksa, Šveitsi tsiviilseadustikud ja viimaks ka Prantsuse-Itaalia obligatsioonioiguse eelnõu; nendes normistikkude järgi kihlvedu ega mäng ei tekita hagetatavat nõudeõigust, vaid võitjale kuulub mõlemal korral ainult *soluti retentio*, s. t. kaotaja poolt võitjale vabatahtlikult makstu peetusõigus². Kui seadus käsitab ühetaoliselt mõle-

² Prantsuse Code Civile art. 1965: „La loi n'accorde aucune action pour dette de jeu on pour le paiement d'un pari.“ Täpsalt sama

mat lepingut, siis on meile ka arusaadav, et seadusandja pole pidanud vajaliseks tõmmata täpsat vahet nende vahel, ja nii me võimegi eelmainitud seadustikkude vastavaid sätteid lugedes panna tähele legaaldefiniitsioonide puudumist ja

lausub Itaalia Codice Civile art. 1802: „La legge non accorda azione veruna pel pagamento di un debito di giuoco o di scommessa.“ — Mõlemad koodeksid (pr. C. C. ja it. C. C. art. 1967 ja art. 1804) keelavad aga vabatahtlikult makstu tagasinõudmist, välja arvatud pettuse juhtum jne. — Erandina on mõlema koodeksi järgi (vt. resp. art. 1966 ja 1803) hagetavad nõudmised, mis tekivad sportlikest mängudest, mis arendavad füüsilist tublidust ja osavust, kuid tingimusel, et summad pole üle-määra suured. — Põhimõtteliselt on jäänud püsima nende seisukohtadele ka Pr.—It. obligatsioonideõiguse projekt (art. 619—622).

Saksa BGB art. 762: „Durch Spiel oder durch Wette wird eine Verbindlichkeit nicht begründet. Das auf Grund des Spieles oder der Wette Geleistete kann nicht deshalb zurückgefordert werden, weil eine Verbindlichkeit nicht bestanden hat. — Diese Vorschriften gelten auch für eine Vereinbarung, durch die der verlierende Theil zum Zwecke der Erfüllung einer Spiel- oder einer Wettschuld dem gewinnenden Theile gegenüber eine Verbindlichkeit eingeht, insbesondere für eine Schuldanerkenntniss.“ — See on ainus artikkel, mis käsitleb mängu ja kihlvedu.

Šveitsi OR art. 513: „Aus Spiel und Wette entsteht keine Forderung. Dasselbe gilt von Darlehen und Vorschüssen, die wissentlich zum Behufe des Spieles oder der Wette gemacht werden, sowie von Differenzgeschäften und solchen Lieferungsgeschäften über Waren oder Börsenpapiere, die den Charakter eines Spieles oder einer Wette haben.“ — Edasi sama OR art. 514 II l.: „Eine freiwillig geleistete Zahlung kann nur zurückgefordert werden, wenn die planmäßige Ausführung des Spieles oder der Wette durch Zufall oder durch den Empfänger vereitelt werden ist, oder wenn dieser sich einer Unredlichkeit schuldig gemacht hat.“

Austria BGB: § 1270. Wenn über ein beiden Theilen noch unbekanntes Ereignis ein bestimmte Preis zwischen ihnen für denjenigen, dessen Behauptung der Erfolg entspricht, verabredet wird, so entsteht eine Wette. Hatte der gewinnende Theil von dem Ausgange Gewissheit, und verheimlichte er sie dem andern Theile; so macht er sich einer Arglist schuldig, und die Wette ist ungültig. Der verlierende Theil aber, dem der Ausgang vorher bekannt war, ist als ein Geschenkgeber anzusehen.

§ 1271. Redliche und sonst erlaubte Wetten sind in so weit verbindlich, als der bedungene Preis nicht blos versprochen, sondern wirklich entrichtet, oder hinterlegt worden ist. Gerichtlich kann der Preis nicht gefordert werden.

§ 1272. Jedes Spiel ist eine Art von Wette. Die für Wetten festgesetzten Rechte gelten auch für Spiele. Welche Spiele überhaupt, oder für besondere Klassen verboten, wie Personen, die verbotene Spiele treiben, und diejenigen, die ihnen dazu Unterschleif geben, zu bestrafen sind, bestimmen die politischen Gesetze.

nende kahe mõiste eristatamatust. Kuigi nende seadustikkude seisukohalt pole juriidilist tähtsust kihlveo- ja mängulepingute eristamisel teineteisest, on siiski teatav huvi nende mõlema mõiste piiritlemine hoopis tunnustamatutest ja irrelevantsetest nähtustest ühest küljest ja mõnesuguste täit tunnustust saanud lepetest (näit. kindlustuslepingud) teiselt poolt. Et aga seadustikkudes enestes ei leidu vähimatki pidet sääresteks konstruktsioonideks, siis on see jäänud täielikult doktriini hooleks. Doktriin pole aga kaugeltki üksmeelne ses küsimuses ja pakub meile kireva pildi väga erinevate vaadetega³.

Hoopis teine on lugu aga meil kehtivas õiguses. Jälgides üldise ehk pandektiõiguse traditsioone, seondab BES mängu- ja kihlveolepingutega sootuks erinevad tagajärjed ja seepärast on ka juriidiliselt ülitähtis tõmmata selge mõisteline vahe nende vahel. Kihlveolepingust tekkiv kohustus on haigetav⁴,

³ P l a n i o l, *Traité élémentaire de droit civil*, t. II nr. 2107 (1923): „Mäng erineb kihlveost seega, et mängu puhul võidutingimuseks on osaliste poolt sooritatav fakt, kuna kihlveo puhul võit sõltub juba toimunud või tulevase fakti lihtsast verifitseerimisest, kuid tulevane fakt ei tohi olla osaliste eneste poolt saavutatud.“ D e R u g g e r o, *Istituzioni di diritto civile*, v. II, lk. 454 (1930), loeb mängulepinguks seda, kui pooled ise tegevust avaldavad, kui ka seda, kui pooled ise ei avalda tegevust, mis võib mõjustada otsustavat fakti, vaid näit. mängu pealtvaatajad lepingu sõlmivad mängu tulemuse kohta; kihlveoks peab ta kokkulepet, mille põhjal panis omistatakse sellele osalistest, kelle väide teadmata fakti üle või kella arvamuse vaieldava küsimuse üle osutub õigeaks või täpsaks.

Saksa autorite hulgas leiame palju erinevaid arvamusi. Mõnede järgi (näit. E n n e c c e r u s - L e h m a n n, § 186) on mõõtuandev nii nende kahe lepingu eristamises muudest lepingutest kui ka nende eneste vahel poolte kavatsus (Absicht) ja see viimane on suunatud mängu juures kasusaamisele või ajaviitele, kihlveo juures oma väite kinnitamisele. Teiste järgi (E n d e m a n n I, § 187) on oluliseks eristamistunnuseks mängu juures teistest lepingutest asjaolu, et mäng on rajatud juhusele. L e o n h a r d (Schuldrecht II, § 156) eristab mängu ja kihlveo muudest lepingutest poolte tahte põhjal, et teadmatus peab saama otsustavaks; mängu ja kihlveo vahe oleneb sellest, kas pooled sealjuures ise tegevust avaldavad või ainult väiteid püstitavad. Austerlastest K. W o l f f'i (Grundriss, lk. 171) viide ühtib eelmainitud Enneccerus—Lehmann'i omaga.

Asjatu oleks tsiteerida veel rohkem autoreid, sest juba siinmainituist on küllalt, et veenduda, kui erinevalt võidakse sisustada norme, kui seadusandja vähimatki pidet ei paku mõistete eristamiseks. Kuid, nagu juba tekitis märkisime, mainitud seadusandlustes ei tekita see asjaolu suuri raskusi ega segadusi, sest mõlemad lepingud on ühtlaselt käsitatud.

⁴ BES art. 4334.

mänguleping ei tekita aga mingit hagi võidu sissenõudmiseks⁵. Veel enamgi, mängulepingus eneses tuleb veel eristada lubatud mängu, mis annab õiguse makstud endale pidada (*soluti retentio*), ja keelatud mängu, mis ei anna sedagi, vaid kus isegi vabatahtlikult makstud kaotust võib tagasi nõuda⁶.

3. BES mõistemääritlused ja senised vaated nende üle.

Vastandina välismaistele koodeksitele, mis ei piiritle⁷ mängu ja kihlveo mõisteid, annab BES art. 4337 ja 4353 kummagi lepingu definitsiooni. See on täiesti konsekvantne, sest, nagu nägime, BES seondab kummagi lepinguga erisugused juriidilised tagajärjed. Art. 4337: „Mängulepinguga kasu ühe poole ja kaotus teise poole jaoks tehakse sõltuvaks tulevasest teadmatust sündmusest⁸.“ Art. 4353: „Kihlvedu on säärane leping, millega mõnesuguse vaieldava väite puhul määratakse, et see, kelle arvamus osutub ebaõigeks, peab teisele poolele või kolmandale isikule sammama midagi ette kindlaksmääratud.“

Kui piirduda ainult nende kahe definitsiooniga, ei osutu vahe küllalt teravaks ega selgeks. Üldiste, *genus*'e tunnuste kõrval on *species*'i tunnuseid esitatud liiga vähesel määral kummagi juures ja need viimasedki pole olulised. Ühise *genus*'e tunnuseks on mõlema juures kasu (võitja nõudeõigus, ja *soluti retentio*) või kahju (kaotaja kohustus) tehtud sõltuvaks teadmatust tulemustest. Mängu suhtes on see väljendatud sõnades: „tulevasest teadmatust sündmusest“, kihlveo suhtes —: „kelle arvamus osutub mitteõigeks“, sest õigeks või mitteõigeks osutumine paistab tõelise kihlveo juures ka tulevase ja teadmatu sündmusena. See on, mida roomlased nimetavad „*alea*“ks“, millest ka nimetus „aleatoorsed“ lepingud, meie seadustikus „õnnelepingud“ (saksakeelses tekstis) ja „riskile põhjendatud lepingud“ (venekeelses redaktsioonis). Lisand „mõnesuguse vaieldava väite puhul“ ei paku kindlat *species*'e eristustunnust kihlveo suhtes, sest ka mängu juures mängijad võivad vastastikused teineteise poolt vaieldavad väited

⁵ BES art. 4340 ja 4343.

⁶ Vt. eelm. märke.

⁷ Välja arvatud Austria ABGB, art. 1272, milline ebamääraselt loeb mängu kihlveo alaliigiks.

⁸ Vene- ja saksakeelsetes tekstides on tarvitatud ebaühtlasi termineid; nimelt seisab venekeelses tekstis „*pribõl*“ (kasu), kuna saksakeelses seisab „*Gewinn*“ (võit).

püstitada mängu tulemuse kohta ja mängu tulemus näitab, kumma arvamus oli ebaõige.

Kui tahetakse, edasi, eristustunnust leida kohustuse objektis, mille kohta art. 4353 on öeldud, et see peab olema ette määratud (*certa res* või *certa pecunia*), siis ka see ei ole kuigi kindel tunnus, sest ka mängijad võivad ette kindlaks määrata võidu ja kaotuse summa või eseme. Kui sammeobjekti ette-kindlaksmääratus, vastandina sammeobjektile, mis võib ka pärast lepingusõlmimist kindlaks määratud saada (vt. BES, art. 2923 jj.), on nõutav kihlveo mõiste jaoks, siis võib ainult negatiivselt määrata, et need lepingud, kus samme pole ette kindlaks määratud, pole kihlveolepingud.

Kui piirduda art. 4337-ndas ja art. 4353-ndas antud definitsioonidega, näikse käest ära libisevat igasugune kindel pide kahe aleatoorse lepingu vahel piiritõmbamiseks. Et aga nende lepingute eristamine meie õiguse seisukohalt on tähtis, siis peab leidma neile lisandeid. Enne oma konstruktsiooni andmist vaatame, kuidas on meil seni püütud seda piirjoont tõmmata.

Erdmanni arvates mängu ja kihlveo eristamisel ei tulegi otsida mingit objektiivset tunnust, nagu seda mõned tahavad leida selles, kas lepinguosalised ise avaldavad mõnesugust tegevust või mitte; ta ühineb nende möödunud sajandi juristide vaatega, kes tahavad vahet leida motiivides⁹. Mängu ja kihlveo kriteeriumiks tulevat pidada poolte sisemist tahet, kavatsust. Mõõndes küll seejuures, et need on raskesti kindlaks tehtavad momendid, leiab ta need just olevat ainuvõimalikud kriteeriumid järgmistel kaalutlustel. „Siiski, et just õiguspoliitika ja kõlbluse kaalutlused on omissanud mängule teise toime kui kihlveole, siis ei jää üle muud, kui kindlaks teha küsimusesoleva tehingu sisemist ja kõlblat iseloomu selleks, et teda ühe või teise kategooria alla viia.“ „Oleks õigem tunnistada mänguks iga riskitud leping, mis suunatud võidule või kaotusele, olenemata sellest, kas otsustamine võidu või kaotuse üle sõltub poolte eneste tegevusest või täiesti juhuslikust sündmusest“¹⁰. „Sel-

⁹ Süsteemi IV köide „Kohustusõigus“ (Grödingeri venekeelses tõlkes), lk. 555. Ka Riia linnakohus oma otsuses, mis toodud Z w i n g m a n n'i poolt (Civilr. Entsch. VII k. nr. 1415) kaldus selle vaate poole.

¹⁰ *Op. cit.*, lk. 555 — 556.

lal, kui mänguleping... põhineb eriti võidulootusel, on kihlveol (pigem kõlblas) ülesanne, arvamuste lahkumineku tekkimisel, kõvendada huvi oma arvamuse tõestamiseks leppetrahvi määramisega, mis lasub selles võitluses kaotajal pooltel¹¹."

Erdmanni mõttekäik ses küsimuses pole vääriline tõsi-sele juristile. Esiteks, olgu õiguspoliitilised kaalutlused millised tahtes, seisab nende väärtus õiguse reformimise valdkonnas; ainult nendele toetuda kehtiva normistiku selgitamisel ei tohi. Teiseks piirdub ta mängu mõiste selgitamisel ainuüksi art. 4337 refereerimisega, arvates, et sellega seadus ongi mõiste purgivalt määritelnud, ja lisab omalt poolt, et „mängijate (s. t. mängulepingu osaliste) tegevusele ei osuta seadus tähelepanu“. Art. 4337. definitsoonis puuduva objektiivse kriteeriumi täidab ta omalt poolt lepinguosaliste sisemise tunnuse, tahte ja kavatsuse, nõudega, milline mängu juures seisnevat võidulootuses ja eventuaalselt kasuhimus (nn. keelatud mängude juures), kihlveo juures aga „kõlblas ülesandes oma väiteid tõestada“.

Säärase talitusviisi puhul võime märkida, et ühest küljest on jäetud kasustamata sama peatüki teistes artiklites peituvad andmed objektiivse kriteeriumi püstitamiseks, teisest küljest sisemine moment, mida BES püstitab art. 4339 ainult keelatud mängude mõiste jaoks¹², on üldistatud kõikidele mängulepingutele ja kihlveolepinguile. Erdmann on oma vaate püstitamisel liiga tugevasti tema ajal valitseva teooria mõju all, ja selle asjaoluga seletubki meile, miks ta igasuguse objektiivse ja välise tunnuse otsimise asemel otsib sisemisi tunnuseid¹³. Kõnelemata sellest, et Erdmann veidi hoolimatult suhtub meie seadustiku normides sisalduvatesse sätetesse, tuleb küsida, kas *in abstracto* motiiv, mis mängu juures pidavat olema kasuhimu, võiduhimu või muu säärane,

¹¹ *Op. cit.*, lk. 565.

¹² „Keelatud on hasartmängud, s. t. säärased, milliste ainukeseks eesmärgiks on kasuhimu...“

¹³ Suurematest pandektistidest olgu selle teooria esindajatena mainitud Dernburg—Sokolowski (System der R. R. II k., lk. 769—770), Wangerow (Pand., lk. 521). Peale nende vt. selles suunas Oertmann, Das Recht der Schuldverhältnisse, Berlin 1899, Enneccerus—Lehmann, l. c. (üksikasjalikumalt vt. Reuber, Der begriffliche Unterschied von Spiel und Wette, Frankf. a. M. 1903, lk. 27 jj.)

ja mis kihlveo juures pidavat seisma kõlblas püüdes oma väiteid kõvendada või milleski muus sarnases motiivis, on küllalt selge ja kindel kriteerium kahe lepingu vahel.

Esiteks olgu tähendatud, et kasuhimu on ju motiiviks suurema osa käibeliste tehingute juures, teiseks on ju sage-daks nähtuseks, et kihlveo juures üks pool täiesti kindel on oma väite juures¹⁴ ja astub kihlveosse, et vastaspoole arvel kasu saada. Ei või hoopiski väita, et kasu- või võiduhimu alati mängumotiiviks oleks. „Mõeldagu ainult Monte Carlo nn. Stammgäste peale, kes reeglipäraselt iga aasta sinna ilmuvad, et teatavate summade läbimängimise tõttu end erutada, ilma et neil rikastumise kavatsust oleks. Mõeldagu vaid mängu-dele, mis seltskondlikes ringides mängitakse ainult ajaviiteks: siin ei sobi kuidagi kõnelda mingist kasuhimust või isegi võiduhimust, liiatigi kui panised on minimaalsed¹⁵.“ Sageli mängitakse nn. interessi peale just selleks, et mängijad tõsi-semalt suhtuksid mängusse, et mäng oma veetlust ei kao-taks; siin on interest just mängu enese, mitte mäng majan-dusliku interessi pärast.

Uuematest BES käsitlejatest I. Tjutrumov näikse kaldu-vat kihlveo- ja mängulepingu eristamises väliste tunnuste teooria poole¹⁶. See teooria leiab palju pooldajaid nii möö-dunud sajandi kui ka moodsate autorite juures¹⁷. BES vasta-vate sätete paremaks mõistmiseks pole tähtsusetu meelde tuletada, et suurem osa F. G. Bunge'l kasustada olnud pan-dektikursuste autoreid (Mühlenbruch, Unterholzner, Sintenis) kuulusid ka selle teooria pooldajate leeri¹⁸. Nagu juba Nolde¹⁹ oli kindlaks teinud, on BES art. 4353 redigeeritud

¹⁴ Kihlvedu, kus üks pooltest teadlik on oma väite vastavuses tõsi-oludele, on kehtiv (vt. BES, art. 4357), kui sellest teisele poolele tea-tatakse.

¹⁵ Reuber, *op. cit.*, lk. 32. Vt. samas üksikasjaline kriitika kõikide nn. motiivide teooriate kohta.

¹⁶ Graždanskoje pravo II väljaanne 1927, lk. 489. Ta ise küll lähemalt ei analüüsi neid mõisteid, kuid tsiteerides joonealuses märkmes (m. 4) Vene Graždanskoje Uloženiye motive, milles mängulepingu mõistesse kuulub lepinguosaliste eneste kaastegevus, näikse õigeaks pidavat ka BES suhtes seda objektiivset tunnust.

¹⁷ Vt. üksikasjalisem literatuur Reuber'i juures, *op. cit.*, lk. 19 jj. Praegusaja autoritest olgu mainitud Planiol, *Traité t. II nr. 2107*, Leonhard, *Schuldrecht II*, § 156.

¹⁸ Vt. Reuber. *op. cit.*, lk. 20.

Unterholzneri järgi²⁰, kes kihlveo eristab mängust just seega, et esimese lepingu juures ei pea poolte kaastegevus saama otsustavaks, vaid otsus on sõltumatu osaliste tegevusest. Meie ei taha selle põhjal veel väita, et BES-s on täielikult omaks võetud Unterholzneri vaade, sest meie jaoks pole olulised seadustiku koostamise materjalid, vaid seadustiku sätted ise. Ometi on aga nende materjalide tähtsus selles, et nad sageli juhivad BES sätetest paremale arusaamisele. Ja käesoleval korral ongi see nii. Kuigi Nolde on võinud konstateerida ainult art. 4353 päritolu Unterholzneri kursusest, võime siiski leida palju ühist BES IV raamatu, XV tiitli IV peatüki ja Unterholzneri käsiraamatu § 490 vahel²¹, mis käsitleb kihlvedu.

Teoreetiliselt ei pea paika mängu- ja kihlveolepingute eristamisel ka ainuüksi väline tunnus — osaliste tegevus või tegevusetus otsustava sündmuse esiletulekuks²². Kuid meie käesoleva kirjutise peamine ülesanne ei seisa mängu- ja kihlveolepingute üldkehtiva ja kriitikavaba teoreetilise mõiste selgitamises, samuti mitte kõigi mõeldavate teooriate läbivaatamises, küll aga nende mõistete konstrueerimises meil kehtiva õiguse alusel. Vaatlesime mõningaid neist vaadetest ainult

¹⁹ Proishozdenije tšasti teksta ecc. (Zurnal Ministerstva Narodn. Prosv. 1912, Fevral, lk. 328).

²⁰ Die Lehre des röm. Rechts von den Schuldverhältnissen (herausg. v. Huschke, Leipzig 1840) II Bd., lk. 308: „Wetten sind Verträge, durch welche man sich bei Gelegenheit einer streitigen Behauptung darüber einigt, dass derjenige, dessen Behauptung sich als [richtig ausweist, einen Gewinn auf Kosten des anderen Theils haben soll, und zwar so, dass hier nicht wie bei den Spielen eine Thätigkeit der Theilnehmer erfordert wird, sondern die Entscheidung ganz unabhängig von ihrem Zuthun erfolgt].“ Vrd. sellega BES art. 4353 redaktsiooni, mis sõnasõnalt eeltooduga ühte langeb kuni sõnani „richtig“. Et BES mainitud artiklis pole Unterholzneri lause teist osa, võrdlust mänguga, ära toodud, see ei pea tekitama arvamust, nagu BES koostaja U. vaate vastane oleks olnud; pigemini seletub see seadustiku iseloomuga, kus aset ei pea leidma õpetuslikku laadi seletused ja võrdlused.

²¹ Vanade, F. G. Bunge'l käsituses olevate autorite lugemise ja võrdlemise tähtsust BES paremaks arusaamiseks rõhutab eriti N o l d e (*op. cit.*), kes Erdmann'ile teeb etteheiteid, et viimane, kui BES IV raamatu põhjalikem käsitleja, mingit tähelepanu ei pööra vanade autorite teoste, milledest on võetud suurem osa IV raamatu paragraafe (*op. cit.*, lk. 263).

²² T h ö l (Verkehr mit Staatspapieren, lk. 235—272), selle vaate peamine esindaja, toob järgmised näited: „Kes laseb otsustada võidu või kaotuse oma kuuenõpide paaris või paarita arvu põhjal, see veab kihla; kes

seevõrra, kuivõrra nad on avaldatud ühenduses kehtiva normistikuga²³.

4. Mängu- ja kihlveolepingute konstruktsioon BES seisukohalt. Juriidilisest seisukohast ei ole meie ülesandeks selgitada, mis tähendab „mäng“ või „kihlvedu“ tavalises seltskondlikus mõttes, vaid mis tähendab mängu- ja kihlveolepingu normistiku (BES) mõttes. Suur osa, võib-olla suuremgi osa mängudest ja kihlvedudest on elimineeritud õiguslikust hindamisoriibidist. Ainult seevõrra, kuivõrra osalised seonduvad mängu või kihlveoga varanduslikke kohustusi, langevad nad õigusliku hindamise piirkonda. Õiguslik valutatsioon ehk hindamine on aga erisugune mängulepingute ja kihlveolepingute puhul. Kihlveoleping teatavil tingimustel tekitab hagetava kohustuse, lubatud mäng teatavil tingimustel tekitab õiguse vabatahtlikult makstud endale pidada, keelatud mänguleping on täielikult tühine — sääraselt hindab meie kehtiv tsiviilõiguse normistik kolme lepingut. Kui normistik erinevalt hindab neid lepinguid, siis peavad nad teineteisega võrreldes sisaldama ka erinevaid elemente, milliste põhjal *in concreto* juhtumel oleks võimalik normistiku erinevaid hindamisi teostada.

Enne nende eristamist vaatame lühidalt, milles nad kõik erinevad muudest lepingutest. Ei saa jätta tähele panemata nende teatavat sarnasust tingimuslikkude tehingutega. Nii mängu- kui kihlveolepingus osaliste kohustused tehakse sõltuvaiks tulevases teadmatust sündmusest. Ometigi on põhiline vahe muude tingimuslikkude tehingute ja mängu-kihlveo vahel: tavalised tingimuslikud tehingud on tingimusest nii

selleks otstarbeks pihku võetud raha arvul laseb otsustada, see mängib.“ Esimesel juhul pole osaliste tegevust, teisel juhul on. „Kaks inglasi sõlmivad lepingu, mille järgi kohustuvad teineteisele maksma teatava rahasumma, olenevalt sellest, missugune kahest lauale nende poolt asetatud tigudest enne jõuab laua teisele äärele.“ See on Thöl'i arvates ka mäng. „Kui nad oleksid kaks tigu sealt eest leidnud, nii et nende peale vähemasti mõju ei avaldatud, siis oleks säärane leping olnud kihlvedu.“

Vt. selliste teooriate kriitika kohta Reuber, *op. cit.*, lk. 19 jj.

²³ Pandektilise literatuuri kohta vt. Windscheid—Kipp, Pandektid, II k., lk. 854—865. — Windscheid ise (lk. 856) eristab mängu 1) mängu kitsamas mõttes, kus võidu-kaotuse tingimuseks on tegevuse tulemus, ja 2) mängu laiemas mõttes, kus otsustavaks tingimuseks on mõne muu asjaolu saabumine või mittesaabumine, olemine või mitteolemine, mida pooled kasustavad ainult selleks, et otsustada kaotust või võitu.

mõisteliselt kui praktiliselt sõltumatud ja tingimus on osaliste poolt vabatahtlikult tehingusse paigutatav lisakorraldus, millega osalised kitsendavad tehinguga normaalselt saavutatavaid efekte. Tingimuslik tehing on tehingu tüüp + tingimus, s. t. korraldis, millega tulevasest teadmatust asjaolust sõltuvaks tehakse tehingu tüübis ettenähtud õigused ja kohustused. Tehingu tüübi seisukohalt seesugune tulevasest teadmatust asjaolust sõltuvakstegemine on aktsidentaalne osis, kuigi ta *in concreto* omab niisama olulist tähtsust kui essentsiaalsed osised. Tingimuslike tehingute puhul tekivad kohustused resp. õigustused teatava *causa* + deklaratsiooni või ainult deklaratsiooni põhjal (kui nad on teatavas vormis avaldatud), kuid mõnesugusel motiivil osalised piiravad tehinguga seonduvaid õiguslikke efekte tingimuste asetamise näol.

Mängu- ja kihlveolepingu juures omab tulevane teadmatu asjaolu määravat tähtsust. Siin pole kohustuse tekkimisel teiste lepingutüüpidega analoogset *causa*'t; igal pool teiste lepingute juures pooled kohustuvad mõnesuguse praktilise eesmärgi tõttu, sest õigusliku tehingu läbi kohustumine pole otstarve omaette, vaid mõnesuguse sotsiaalselt kasulikuks peetava otstarbe tõttu. Kõrvale jättes mõned üksikud erandid, on õiguslikud tehingud tüüpilised ja tüüpide erinevuse põhjustavad just erinevad *causa*'d kui põhjused, milleks tehinguosalised end seovad kohustusega. Traditsiooniliselt võetakse kokku *causa*'d kolme rühma, *causa credendi*, *solvendi* ja *donandi*, s. t. lepingutega kohustutakse seepärast, et sellele järgneb vastukohustus, või seepärast, et täita eelnev kohustus, või kingimeelega, ilma ühegi vastukohustuseta.

Mis on aga kihlveo või mängulepingu *causa*, millega on põhjustatud siin ühe poole kohustumine teisele? On ilmne, et siin pole ei *causa donandi* ega *causa solvendi*. Ei saa tõsiselt kõnelda ka *causa credendi*'st, sest kuigi ühe poole lubamus on tasakaalustatud teise lubamusega, tekib efektiivselt ainult ühe poole, kaotaja kohustus. Seepärast võiksime pidada neid abstraktseiks lubamusiks, milliste siduvus sõltuvaks tehakse tingimusest.

Iseäralik on nende lepingute juures veel see asjaolu, et siin kohustuse subjekt pole mitte alguses kindlaksmääratud, vaid selgub alles tulevase teadmatu asjaolu saabumisel. Osalised avaldavad küll vastastikuseid lubamusi, kuid neist lubamustest ainult üks saab juriidiliselt siduvaks teatava asjaolu

saabumisel: mängu juures tulevase teadmatu sündmuse saabumisel, kihlveo juures arvamuse mittetõeliseks osutumisel.

Poolte poolt otsustavaks määratud asjaolul on see iseärasus, et ta samal ajal, kui ta teeb lubamustest ühe siduvaks, määrab ka ära, missuguse osalise lubamus siduvaks muutub.

5. Järg. Erinevus objekti ja subjekti seisukohalt.

Vaadatud ühiseid jooni, vaatame nüüd, millised on nende kahe lepingu teineteist eristavad momendid. Juba art. 4337 ja art. 4353 ülddefinitsioonides paistavad silma mõnesugused redaktsioonilised lahkumineked, milledest ei või vaikides mööda minna.

Kõigepealt sammeobjekti suhtes. Art. 4353 järgi kihlveo mõistesse kuulub samme objekti ettemääratud piirsus (...etwas Bestimmtes, tšto-nibud zaraneje opredelennoje), kuna art. 4337 seda mängulepingu sammeobjekti suhtes ei nõua. Meie arvates pole see juhuslikult redigeerimisel sattunud erinevus, vaid täiesti teadlikult tehtud ja on kokkukõlas kummagi lepingu õiguspoliitilise hinnanguga. Kui mängulepingust tekkiv kohustus pole haigetav ja kaotaja tahtest oleneb, kas maksta või mitte, siis pole ju ka tähtsust asjaolul, kas samme suurus on ette kindlaks määratud või mitte. Kihlveost tekkiv kohustus on aga haigetav ja et ta siiski pole mõnesugusel majanduslikul või muidu sotsiaalselt tähtsal kaalutlusel loodud kohustus, vaid teadmatusel põhinev, siis on õiguspoliitiliselt täiesti heakskiidetav, et kihlveo kehtivuseks on vaja ette kindlaks määrata samme suurus, mille kaotus on kaalul.

Teine erinevus kummaski artiklis puudutab õigustatud subjekti. Art. 4337 järgi kuulub lepingu mõistesse ühe osalise kaotus ja teise võit, s. t. ühe poole varanduse suurenemine teise varanduse vähenemise arvel. Järelikult, kui sõlmitakse leping, et see, kes kaotab mängus, peab kolmandale isikule midagi sammama, pole mänguleping art. 4337 mõttes. Art. 4353 järgi on aga kihlveolepingule indiferentne, kes on määratud samme destinaaariks, kas lepinguosaline või kolmas isik.

6. Järg. Erinevus otsustava asjaolu seisukohalt.

Nagu eespool mainisime, on mõlemal lepingul ühine see, et lubamustest üks muutub siduvaks tulevases teadmatust asjaolust. Ometigi on ses punktis tunduv erine-

vus ja mainitud ühtsus on ainult pealiskaudne. Mängulepingut määritleva art. 4337 järgi asjaolu, mis muudab ühe lubamuse siduvaks, on „tulevane ja teadmatu sündmus“; kihlveo definitsioonis, art. 4353 järgi, aga muutub üks lubamus siduvaks selle lubamuse avaldaja arvamuse mitteõigeks osutumine. Sarnasus mängulepinguga on siin olemas vaid seetõttu, et mitteõigeks osutumine on lubamuse avaldaja seisukohalt sündmus, mis ajaliselt järgneb arvamuse avaldamisele, seega tulevane sündmus. Objektiivselt aga arvamuse tõeks-osutumine ei tarvitse olla tulevane. Kui arvamuse avaldatakse mõne minevikus toimunud või olnud, olevikus toimuva või eksisteeriva asjaolu kohta, siis üks kontradiktorselt avaldatud arvamusest osutub algusest peale õigeks, teine mitteõigeks. Kui aga asjaolu, mille kohta kontradiktorselt lahkumisevad arvamused avaldatakse, peab toimuma või saabuma tulevikus, siis on ta nii subjektiivselt kui ka objektiivselt tulevane. Seega siis asjaolu, millest kihlveolepingu puhul kohustus tehakse sõltuvaks, on tõeliselt kas minevikus toimunud, käesoleval ajal toimuv või tulevikus saabuv. Kihlveoleping aga ise on siduv mitte sellest momendist peale, mil kaotajale teatavaks saab tema arvamuse ekslikkus, ehk, teiste sõnadega, mil tema arvamuse ebatõeliseks osutus, vaid kihlveolepingu sõlmimise momendist. Hagi esitamise võimalus tekib aga erinevatel momentidel, selle järgi, kas ühest küljest vaieldav asjaolu on minevikku või olevikku kuuluv, või teisest küljest tulevikku kuuluv.

Esimesel kahel juhtumil on meil tegemist nn. ebaehtsa tingimuse (BES art. 3151) all antud lubamustega ja säärased on üldiselt kas otsekohe kehtivad või kehtimatud, kihlveo puhul aga üks on alati kehtiv (muidugi kui muud kihlveorekvisiidid on olemas). Kui osalised vabatahtlikult ei asu lepingu täitmisele, võivad nad seda kohtuliku nõudmise-vastunõudmise teel saavutada, kusjuures võidab see, kes suudab tõestada oma arvamuse tõele-vastavuse. Kui aga vaieldava arvamuse teemaks on tulevikus asetleidev sündmus, siis võib meil tegemist olla ehtsa tingimusega ning seega lepingu hagetavus algab alles selle sündmuse asetleidmise järel.

Mängulepingus aga lepingu siduvus sõltub paratamatult tulevasesest ja teadmatust sündmusest, s. t. asjaolust, mis aset leiab ilmtingimatult pärast vastastikuseid lubamusi (ehtis tingimus, vt. BES art. 3150). Järelikult, kui mängulepingu nime

all tehakse „võit või kaotus“ sõltuvaks möödunud või kaasaegsest sündmusest, siis pole see juriidiliselt mänguleping. See on oluline vahe kahe lepingu vahel. Kui aga otsustavaks tehakse mõni tulevane sündmus, siis pole meil veel esialgu alatiseks selge, kas see on mängu- või kihlveoleping, sest, nagu nägime, ka kihlveo teemaks võib olla tulevane asjaolu.

7. Järg. Tulevane sündmus mängulepingus ja kihlveolepingus. Mängulepingus peab olema, kihlveolepingus võib olla otsustavaks tulevane sündmus. Mängulepingus tulevane sündmus peab olema objektiivselt teadmata, kuid kihlveolepingus võib ta olla teadmata kui ka teadaolev²⁴, seega siis ehtne või ebaehtne tingimus. Jääb üle vahet teha mängulepingu ja säärase kihlveolepingu vahel, kus otsustavaks on tulevane ja teadmata sündmus. Mõni vahe peab aga siin leiduma, muidu võiks juhtuda, et konkreetset juhul juriidiline kvalifikatsioon sõltuks ainuüksi sellest, kuidas osalised oma lepingut tituleerivad, mis aga õige pole.

Segadus näikse suurenevat veel BES art. 4355 redaktsiooni [„Kui kihla veetakse mängu üle (näit. kaardimängu juures²⁵), on ta kehtiv ainult siis, kui viimane kuulub lubatud mängude hulka“] kõrvutamisel art. 4338-ga („Mängulepingud on lubatud ja siduvad ainult seevõrra, kui võrra nad puutuvad lubatud mängudesse²⁶“). Seega siis mõnikord leping „mängu“ üle on kihlveoleping, teinekord mänguleping, mõnikord on säärase leping lubatud ja siduv, mõnikord ei ole.

Kehtivuseta on lepingud nn. hasartmängude üle. Hasartmängud on aga säärase, kus ainsaks eesmärgiks on kasusaamine ja kus isiku, kes kasu peab saama, ja isiku, kes kahju peab kandma, või, teiste sõnadega, võidu või kaotuse üle on otsustavaks lausa juhused ilma erilise kehalise või vaimse pingeta (vt. art. 4339). Lubatud mängu kohta pole eraldi definitsiooni antud. Kuna aga seadus seondab lubatud mänguga teised tagajärjed, kui keelatud ehk hasartmänguga, siis peab temas leiduma andmeid ka esimese kohta ja neid saamegi argumenteerides *a contrario* art. 4339-st. Et ülddefinitsioonis, art. 4337-ndas, „kasu ja kahju“ saamine on ühine igale mängu-

²⁴ Vt. BES, art. 4357.

²⁵ Sulgudes toodud näide on ainult venekeelses tekstis.

²⁶ Esimene kord tarvitatud sõna „lubatud“ on saksakeelne „gestattet“, teine kord — „erlaubtes“.

lepingule, siis kasusaamise eesmärgi rõhutamine art. 4339 pole oluline vahe keelatud ja lubatud mängulepingu vahel. Oluline on aga rõhutamine, et otsustavaks on „lausa juhus, ilma erilise füüsilise või vaimse pingeta“. Järelikult need juhtumid, kus otsustavaks võidu üle pole lausa juhus, vaid kus kaasa mõjuvad eriline füüsiline või vaimne pinge, pole hasartmängud ega keelatud, vaid lubatud ja nende üle lepingud siduvad, ehkki ainult peetusõiguse näol.

Nüüd jääb selgitada peaküsimus, millal leping mängu suhtes on „mänguleping“ ja millal ta on „kihlveoleping“. Lubatud mängu all seadus mõtleb vaimset või füüsilist pinget, s. t. tegevust, mis koos juhusega peab otsustama võidu ja kaotuse. Need, kes säärast tegevust avaldavad, on mängijad. Seadus tarvitab terminit „mängijad“ samal ajal mängulepingu sõlmijate tähenduses, nagu selgub järgnevast. Nii art. 4341: „Lubatud mängu juures... ei või mängida summade peale, mis pole mängijate varandusliku seisundiga kokkukõlas...“; art. 4342: „iga pettus, mida lubatud mängu juures üks mängijatest tarvitab...“ Et kogu selles peatükis käsitletakse mängulepingut, s. t. vastastikku antud lubamusi teisele midagi anda, sõltuvalt tulevases teadmatust asjaolust, siis on selge, et termin „mängija“ tähendab kogu selles peatükis mängulepingu sõlmijat. Mitte mäng kui niisugune (mõnesugune mittemajandusliku eesmärgiga ettevõetav tegevus) pole õigusliku reguleerimise aineks, vaid jutt on siin mängijast kui mängulepingu osalisest ja mängust kui kohustuse siduvust määritlevast tegevusest. Kõigil neil andmetel on leping lubatud mängu kohta „mänguleping“, kui lepingu sõlmijad ise on mängijad, s. t. isikud, kes tarvitavad erilist füüsilist või vaimset pinget ja millega seltsib ka juhus kohustatu ja õigustatu subjekti kindlaksmääramiseks.

Leping lubatud mängu üle on kihlveoleping (art. 4355), kui eelmainitud objektiivne tunnus puudub, s. t. kui kihlvedajad ise ei „mängi“, vaid teevad sõltuvaks kohustuse subjekti kindlaksmääramise kolmandate isikute vahel toimuva lubatud mängu tulemusest.

Mängu kohta võib sõlmida korraka mitu lepingut. Mängijad ise võivad nende vahel toimuva mängu kohta sõlmida mängulepingu, pealtvaatajad sõlmivad omavahel kihlveolepingud mängutulemuste üle. Pealtvaatajad sõlmivad mängutulemuse üle kihlveolepingu aga ka siis, kui mängijad ise

omavahel mängulepingut ei sõlmi, vaid mängivad „ilma interressita“²⁷.

Lahendada tuleb veel küsimus, kunas leping hasartmängu üle on kihlvedu ja kunas mänguleping, olgugi keelatud, s. t. juriidiliselt tühine. Art. 4339 järgi on hasartmängu tunnused, 1) et teda mängitakse kasusaamiseks, 2) et asjaolu, mis peab otsustama varandusliku hüve nihkumise ühelt poolelt teisele, seisneb lausa juhuses, ilma erilise vaimse või kehalise pingutuseta.

Kihlveoleping mängu üle, nagu me juba eespool vastandina lubatud mängulepingule nägime, võib toimuda ainult kolmandate isikute vahel toimuva mängu üle. Kuid seal oli meil kergem objektiivset vahet teha, kuna lubatud mängulepingu puhul pooled ise avaldavad säärast tegevust, mis võimaldab antud juhul füüsiliselt või vaimselt üleoleval või osavamal saavutada võitu. Hasartmängu mõistesse aga ei kuulu erilise pingutuse nõue. Kuid siiski ei saa eitada, et ka hasartmängu osalised mingit tegevust peavad avaldama. Art. 4339-st võime *a contrario* argumenteerida seda, et teatavat pinget, s. t. tegevust nõutakse. Kui seadus lausub, „ilma erilise vaimse või füüsilise pingutuseta“, siis reservatsioonist „erilise“ tuleb järeldada, et teatavat pingutust siiski ta nõuab. See pingutus võib erijuhtudel ja erimänguliikide juures olla lahkuminev, kuid hoopis puududa ta ei või. Kui aga sellele tunnusele seadus lisandab teise, et võit on lausa juhusest, siis tähendab see seda, et nõutav pingutus antud mänguliigi juures ei saa olla otsustavat laadi, s. t. ei anna aset füüsilise või vaimse üleoleku konstateerimiseks. Et aga poolte tegevus peab siiski siin olema, siis seisab see ainult juhusliku situatsiooni esilekutsumises. Keelatud mängulepingu mõisteks on vajalik, et lepingusõlmijad ise tegevust

²⁷ Olgu tähendatud, et seaduse mõttes „mäng“ on laiem mõiste kui see, mis rahva silmis „mäng“ on. Viimases mõttes on mängud teatavad väljakujunenud ja üldiselt tuntud reeglite kohaselt toimuvad mittemajanduslikud või muidu mittetösised tegevused, mis taotleavad füüsilise või vaimse osavuse ilmutamisega ajaviite, lõbustuse jne. eesmäärke. Seaduse järgi on aga mäng igasugune poolte poolt ettevõetav lubatud tegevus, milles üks võib teise üle tulla üleolevaks, millest sõltuvaks tehakse varanduslik tagajärg; siin pole tähtis, et see tegevus kuuluks juba tüüpiliste ja väljakujunenud mängude hulka, vaid siin on lai väli lepinguosaliste fantaasial valida, missugusel nendevahelisel võistlustegevuse tulemusel lasta otsustada varalise hüve nihkumist ühelt poolelt teisele.

avaldavad säärase juhuselikkude situatsioonide esilekutsu-
miseks, mis otsustab võidu või kaotuse. Kihlveoleping aga
on siis, kui lepitakse kokku võidu või kaotuse üle kolman-
date isikute vahel toimuva keelatud mängu üle. Tsiviilõigus-
likult on mõlemad kehtivusega lepingud, vahe seisab ainult
kriminaalõiguslikes sanktsioones. Sellal kui keelatud mäng
on karistatav (vt. KrS § 277 I), on kihlvedu keelatud mängu
üle karistamatu.

Nüüd võime siis kokku võtta vahe mängu- ja kihlveo-
lepingute vahel, juhul, kui viimane on sõlmitud tulevase ja
teadmata asjaolu kohta. Mänguleping on siis, kui tule-
vane teadmatu asjaolu järgneb lepingusõlmijate eneste tege-
vusest. Kihlveoleping tulevase teadmatu asjaolu kohta
on aga siis, kui see asjaolu ei järgne poolte eneste tegevusest.

Ühe situatsiooni jätsime seni veel vaatlemata. Nimelt, kui
üks mängijatest sõlmib mängust mitteosavõtjaga lepingu oma
mängu tulemuse üle, kas see on mängu- või kihlveoleping?
See juhtum laseb end aga kergesti paigutada kihlveomõiste
alla, sest mänguleping on see, kus mõlemad pooled aval-
davad mängus ettenähtud tegevust. Järelikult, kui kontreet-
juhul mängutulemuseks üks lepinguosaline mingit tegevust ei
ei saa avaldada, pole ta mängija ega ka mängulepinguosa-
line, vaid kihlveolepinguosaline. Selle kihlveo kehtivus sõl-
tub omakorda jälle sellest, kas mäng, mille osavõtjaga ta
kihla vedas, oli lubatud või mitte.

8. Lubatud ja keelatud mängud. Mis puutub nende kahe
mänguliigi eristamise, siis oleme seda juba möödaminevalt
teinud. Oluliseks vaheks osutus asjaolu, kas võidu ja kao-
tuse otsustajaks on poolte pingutused või lausa juhuse, s. t.
kas antud mängu juures tarvismineva tegevuse resultaat on
enam-vähem determineeritav poolte füüsilisest või vaimsest
pingutusest või ei ole ta seda. Täpsat piirjoont ette tõmmata
on raske, vaid see on loomulikult kohtu meelevalda jäetud.

Teise eristustunnusena mainib seadus kasusaamise ees-
märki, s. t. kas ainult selleks mängitakse, et varanduslikku
kasu saada, või mitte. Kuid selline sisemine nähtus, nagu
mängu motiiv — kasusaamise eesmärk —, on kindlakstehta-
matu ja seepärast on see eeldatav teatavate väliste tunnuste
põhjal, ja nimelt kui on kokku lepitud varandusliku hüvise
andmise või saamise üle sõltuvalt lausa juhusest, mida poo-
led esile kutsuvad oma tegevusega, mis ei kujuta erilist füü-

silist ega vaimset pinget. Mängupanise vähesus ei tee veel hasartmängu lubatud mänguks. Kui aga mängitakse hoopis ilma „interessita“ (kuigi säärane mäng „interessi“ puhul oleks keelatud mäng), siis on ta igal juhul lubatud ehk, õigemini, väljaspool tsiviilõiguslikku hindamist (näit. mängitakse aja- viiteks eriliste mängurahade peale). Säärasel korral on ka kihlvedu kehtiv. Lubatud mängu puhul omab panise suurus tähtsust ja nimelt peab ta olema vastavuses mängija varandusliku seisundiga (art. 4341). Art. 4341 sõnastuse järgi on säärasel puhul iseendast lubatud mängul samad tagajärjed kui keelatud mängul. Kuid see pole täppis ja nimelt kahes mõttes.

Esiteks tuleb seda sanktsiooni kitsendada ainult tsiviilõiguse sfääriga ega ulatu kriminaalõigusse: lubatud mäng, kuigi mängitud suurte paniste peale, pole karistatav (arg. KrS § 277)²⁸. Tagajärg on samane vaid selles mõttes, et makstut võib tagasi nõuda, nagu sätib art. 4340 keelatud mängu puhuks.

Teiseks ei mõju meie arvates iseendast lubatud mängu panise suurus ka kihlveo kehtivusele, mida säärase mängu tulemuse üle sõlmitakse. Art. 4335 järgi kihlveoleping mängu üle on lubatud, kui viimane kuulub lubatud mängude hulka, s. t. kui mäng oma loomu poolest on lubatud²⁹.

9. Panise vastavus kaotaja varanduslikule seisundile. Nii kihlveo- kui mängulepingu kehtivuseks on muude tingimuste kõrval vajalik, et panised poleks ebakõlas osaliste varandusliku seisundiga (art. 4341 ja 4354); selle vastavuse määritleb olude kohaselt kohus igal konkreetsel juhutumil. Sellest järgneb, et kohtu ülesanne pole mitte positiivselt määrata, kui suured oleksid võinud olla panised, vaid negatiivselt, et antud juhu panised pole vastavuses osaliste varandusliku seisundiga.

²⁸ KrS § 277 karistab hasartmängude toimepanemist. Hasartmäng on aga juhuse mäng (vt. BES art. 3449); oskumäng (iseenesest lubatud mäng) ei muutu aga juhusemänguks panise suuruse tõttu.

²⁹ Vastupidine seisukoht viiks absurdsete tulemusteni. Näit. kaks isikut Eestis veavad kihla kahe malemeistri vahel välismaal toimuva partii üle, mida viimased mängivad võrdlemisi kõrge summa peale; kui nüüd mõõnda, et kihlveokaotaja võib keelduda maksmast, viidates malemeistrite vahel lepitud summa ülemäärasusele, siis peaks Eesti kohus juurdlema hakkama (vt. BES art. 4341) viimaste varanduslikku seisundit.

Seaduse sõnastustest paistab, nagu panised peaksid vastama mitte üksnes kaotaja, vaid mõlema osalise varanduslikule seisundile. Sellest oleks järeldus, et juhul, kui panis ongi vastavuses kaotaja varandusele, võiks ta keelduda tasumast või vabatahtlikult makstut tagasi nõuda põhjendades, et panis polnud vastavuses võitja varanduslikule seisundile, sest ka viimane oleks ju võinud kaotada.

Ometigi näib õigem olevat ainult kaotaja seisukohalt hinnata panise vastavust tema võimetele, sest nii mängu- kui kihlveolepingust tekib ju ainult üks kohustus. Kuigi alul mõlemad pooled annavad lubamusi teatavas varanduslikus väärtuses, muutub neist siduvaks ainult üks, ja alul on teadmata, kelle oma. Kohtuliku hagi objektiks on ainult kaotaja kohustus, aga mitte võitja hüpoteetiline kaotuse võimalus minevikus.

Panise vastavuse varanduslikule seisundile määritleb kohus. Seadus lisandab sellele ainult, et seda tuleb teha olude kohaselt. Lähemat midagi pole öeldud ja seega on kohtule jäetud avarad võimalused. Kohtuniku suvalist õigust ei saa ju dogmaatiliselt kitsendada, kuid mõnesugused juhised oleksid siiski mõeldavad. Panise mittevastavus on mitte ainult siis, kui see ületab kaotaja kogu varanduse, vaid ka siis, kui see kattub tema varandusega. Meie arvates pole õiglane isegi nii suurt panist kehtivaks lugeda, et selle mahaarvamisest kaotajale üle jääb ainult hädavajaliseks ülalpeoks ja muude kohuste täitmiseks.

Säärases ulatuses on suutesoodustus (*beneficium competentiae*) antud kinkijale (art. 3526 p. 5 ja 3527), kui temalt nõutakse kinkekohustuse täitmist. Kinkimine on meie tsiviilseadusandluse poolt heakskiidetud *causa*, mängu- ja kihlveolepinguist tekkivad kohustused on aga ilma ühegi tsiviilseaduse poolt hinnatud tõsise *causa*'ta. Kui nüüd meie seadusandja kinkekohustuse puhul suuremal määral laseb *beneficium competentiae*'t kasustada, kui muude kohustuste puhul³⁰, siis teeb ta seda sel põhjusel, et teatav varanduslik hüvis läheb ühelt teisele ilma vastutasuta. Sama on lugu ka

³⁰ BES art. 3527. „... Ainult kinkimisest tekkinud võla puhul tulevad ka muud võlgniku võlad arvesse...“ S. t., kui nõutakse kinkekohustuse täitmist, siis võib kinkelubajalt välja mõista ainult niipalju, kui palju jääb üle pärast tema hädavajalist ülalpidamist ja muid kohustusi.

kihlveo- ja mängulepingus, sest ka siin varandus nihkub ühelt teisele ilma vastutasuta ja koguni vastu kohustatu ootust.

Mingil juhtumil ei tohiks kohtunik mängu- või kihlveo-panise hindamisel ületada neid piire, mis seadusandja on määranud teatavat liiki võlgnikele suutesoodustuse, *benef. comp.*, näol ja eriti kinkekohustatule. Kuid meie arvates peaks „panise mittevastavust varanduslikule seisundile“ hindama veelgi kitsamalt. Kui isikut, „kes teeb väljaminekuid ilma eesmärgita ja mõõduta, ja teeb ülemääraseid kulutusi, mis pole mingis vastavuses tema sissetulekuga, nii et karta on ta läielikku vaesumist“³¹, võidakse tunnistada pillajaks, siis ei võiks kihlveo- ja mängupanised, mis ju ka muud pole kui väljaminekud ilma mõistliku eesmärgita, olla nii suured, et nad ebakõlas oleksid isiku sissetulekuga. Kui me aga lõpuks silmas peame mängu ja kihlveo motiive, mis tavaliselt on ju ajaviide, seltskondlik lõbutsemine, hooplemine oma teadmistega ja oskusega, siis on kohtuniku ülesanne kaitseda isikut enese kergemeelsuse vastu. Nähtavasti viimases mõttes ongi kohtunikule antud õigus oludele vastavalt määrata, kas panis on vastavuses kohustatu varanduslikule seisundile. Normaalne oleks, kui ta säärastel juhtudel hindaks panise suurust selle järgi, kui palju antud isik võib kulutada säärasteks mittetõsisteks otstarveteks, ilma et ta kapital ei väheneks, senine elamistase tunduvalt ei alaneks ja ta oma seniseid kohustusi täita suudaks³².

10. Mängu- ja kihlveolepingute õiguspoliitiline hindamine. Varanduslikkude hüviste nihkumine ühelt isikult teisele on mängu- ja kihlveolepingute põhjustatud mitte majanduslikul või muul elutõsisel kaalulusel, vaid poolte poolt vabatahtlikult asetatud juhusest. Juhus ja teadmatus, kui olulised tingimused mängu ja kihlveo juures, ei vasta aga tõsise majanduselu nõuetele, sest majandamine on rajatud ettenägelikkusele. Kui varad nihkuvad ühelt isikult teisele

³¹ BES art. 506.

³² Meie viimase aja praksises on figureerinud kaunis suured kihlveo-panised. Nii on kihla veetud talu peale, „toobi kulla“ peale jne. Neil juhtumil on need panised moodustanud peaaegu terve varanduse kaotajal ja kohus on sageli ka välja mõistnud. Zwingmann'i arhiivis leiduvatest otsustest nähtub, et endine Riia linnakohus oli paniste hindamises märksa mõõdukam (vt. Zwingmann, *Civilr. Entsch.*, VII k., nr. 1414).

juhuse ja teadmatuse põhjal, oleks kogu majanduselu varsti segi paisatud. Juhuslikkust ja kõrvalekaldumist majanduslikust ettenägelikkusest on niikuinii palju ühiskondlikus elus ja seepärast toimub paratamatult suuri väärtuste nihkumisi ühelt isikult või isikute rühmalt teisele, kuid see toimub väljaspool inimese tahet ja ootust. Kui aga inimesed ise teevad oma varanduste nihkumise ühelt teisele sõltuvaks juhusest ilma ühegi mõistliku põhjusega, siis tsiviilseadusandlus ei peaks seda soodustama kohtuliku abi andmisega.

Kui seadusandja seda ära tundes on jätnud mittehage-tavaks mängust tekkiva nõudmise, siis jääb põhjendamatuks teisiti suhtumine kihlveolepingusse. Ka kihlveolepingu puhul varad nihkuvad ühelt isikult teisele mitte mõnel tõsisel elulisel põhjusel, vaid lausa juhuse otsustamisel ja selle leppe sõlmimisele kihutab enamasti hooplemine on teadmise või ennustusvõimega. Jättes mängulepingu võla ilma kohtuliku kaitseta, oleks seadusandja pidanud järjekindel olles ka kihlveovõlga samuti kohtlema, nagu seda on teinud kõik moodsad tsiviilseadustikud. Ja seda tulebki soovitada meie tsiviilseaduste reformimisel. Tsiviilseadusandja ei saa ju niikuinii kõiki inimeste suhteid võtta õigusliku kaitse alla. Kohtulikku abi kodanikele ei või pillata ega vasta õiguse ökonoomsuse põhimõttele, kui igasuguseid elulisi suhteid tahetakse tõsta õiguslike suhete astmesse³³.

Meil kehtivasse õigusse on mängu- ja kihlveolepingute režiim käesoleval kujul võetud üldisest pandekti õigusest, kus samuti kihlveoleping on hage-tav, mänguleping aga mitte. Üldises õiguses figureerib säärane režiim rooma õiguse autoriteedil. Kas aga õigusega, see on iseküsimus. Rooma õiguses oli olukord meie arvates teissugune.

Esiteks mängulepingu suhtes oli rooma õiguse seisukoht järgmine. Lubatud olid ainult mõned füüsilist tubli-

³³ Ihering (Geist des röm. Rechts, III, 1, lk. 343; 1906. a.) tähendab järgmist: „Veidrate naljade jaoks, mida keskaeg tavatses õiguslikku vormi rüütada, puudub tänapäev mõte; meie huvidemõõdupuu õiguses on muutunud karmimaks, ehkki ses suhtes veel küllalt teha jääb.“ Märkmes nr. 452 ütleb ta edasi: „Nii näiteks hagid mängust ja kihlveost peaks täiesti kaotatama; käibe jaoks pole neil lepingutel mingit tähtsust; seltskondlik (geselliges) elu ei kuulu kohtu ette toomiseks; kes mängib või kihla veab, vaadaku ette, kellega ta seda teeb. Ainus põhjus, mida võidakse ette tuua, on eelmainitud dogma lepingute abstraktselt siduvast jõust: sellega võiks aga põhjendada ka hagi esimese valsi peale!“

dust arendavad mängud ja needki olid seaduses täpsalt loendatud; panise ülemmäär oli fikseeritud ühe *solidus*'e peale (hilisroomaegne väärtus = Saksa RM 12,69)³⁴. Neid sätteid üldise arvamuse järgi pole üldisesse õigusesse üle võetud.

Kihlvedu üldise arvamuse järgi olevat aga Roomas täiesti lubatud ja hagiga varustatud. Selles tuleb aga kõige tõsisemalt kahelda. Kõigis neis allikais, kus arvatakse leitavat kihlveolepingut, on tõepoolest tegemist *sponsio*'ga, kuid me teame ju, et *sponsio-stipulatio* on vormilised abstraktsed kontrahid, mis siduvad iseendast, põhimõtteliselt sõltumatud põhjusest³⁵. Mingit vormivaba lepingut, *pactum*'it, mis

³⁴ L. 1 Cod. III, 43. II. 3, 4 D 11, 5. Kuigi neis allikais on juttu mängudest, milledest mõned lubatud, teised mitte, ei nähtu ometi, et mängulepingust oleks tekkinud *actio*. L. 3. *cit.* on küll öeldud „*in quibus rebus ex lege Titia et Publicia et Cornelia etiam sponsionem facere licet: sed ex aliis, ubi pro virtute certamen non fit, non licet*“. Kui lubatud on *sponsio*'t sõlmida neil puhkudel, siis tähendab aga see, et *sponsio* kui säärane tekitab kohustuse, mida eventuaalselt võib hageda, kuid vormivabast mängulepingust ei järgne mingisugust hagi. — Ainus juriidiline uusim vastav käsitelu rooma õiguses, *Manenti, Giuoco e scommessa nel diritto romano* (lisa itaaliakeelsele tõlkele Glück'i *Ausführliche Erläuterung XI* köitest) polnud minul kättesaadav.

³⁵ Nii lühidalt ka juba *Leonhardt, op. cit.*, kuid ilma põhjendusi toomata, mispärast katsume ise lühidalt oma seisukohta põhjendada. Pandektistid *Dernburg* (— *Sokolowski, System des röm. R-ts*, II k., lk. 770) ja *Windscheid* (— *Kipp, Lehrbuch des Pandektenrechts*, II k., lk. 858), keda me tsiteerime kõikide eest, toovad ette ainsa, kihlveolepingu haigetavust tõendava allikana l. 17 § 5 D 19, 5; teised (näit. *Seckel, Heumanni Handlexikonis s. v. sponsio*) lisavad siia veel l. 3 D 11, 5 ja viimaks moodsaist romanistest *Siber* (*Römisches Recht*, II k., lk. 179) mainib kihlveo näitena *stipulatio*'t näilise ehk ebaehtsa tingimusega (*in praesens vel in praeteritum collata*), mis toodud l. 37. D 12, 1. Kõigis neis fragmentides on jutt ikkagi ainult *sponsio*'st ja *stipulatio*'st ja mitte mingisugusest muust lepingust. L. 17 § 5 *cit.* põhjal arvab *Stobbe* (— *Lehmann, Handbuch des deutschen Privatrechts*, 1898, III k., lk. 426 nr. 11), et roomlaste juures oli kihlvedu haigetav innominaat-kontrahina. Kuid see väide põhineb arusaamatusel. L 17 *cit.* käsitleb juhtu, kus „*sponsionis causa*“ on keegi kolmas isik võtnud enda kätte ühe eseme ja pole seda andnud võitjale; *Ulpianus*, vastandina *Sabinuse* arvamusele (kes lubas säärasel juhul *condictio* ja *actio furti*) lubab eseme hoidja vastu *actio praescriptis verbis*, s. t. säärase hagi, mida tavatsetakse anda nn. innominaat-kontrahtide puhul. Ent siin on küsimuses hagi mitte *sponsio* osaliste vahel, vaid kolmanda isiku vastu, järelikult pole juttugi kihlveost kui omaette innominaat-kontrahist. Kuidas saab olla lepingust juttu, kui *Sabinus* oli valmis lubama *actio furti*? Mis puutub asja sisusse, siis pole kuidagi kind-

võrreldav meie kihlveolepinguga, rooma õigus ei tunne. Seevastu aga mitmed saksa keskaegse õiguse allikad tunnevad siduvaid ja haigetavaid kihlveolepinguid³⁶.

Kuid nagu me juba artikli alguses nägime, on nüüd kõik saksa seadustikud (BGB, Austria ABGB, Šveitsi OR) jätnud kihlveolepingu ilma kohtulikust kaitsest. Pole ka meil mingit põhjust alal hoida praegust kihlveo režiimi.

11. Kokkuvõte. Meie senises praksises on valitsenud ebaselgus mängu- ja kihlveolepingute eristamises. Ka senine doktriin pole suutnud või vähemalt püüdnud leida BES säte-test kriteeriume nende kahe lepingu eristamiseks. Seda peab aga paratamatult tegema, sest seadus seondab kihlveolepinguga hoopis tähtsamad õiguslikud efektid (hagi) kui mängulepingutega (lubatud mäng — *soluti retentio*, keelatud mäng — tühine). Võrreldes mängu- ja kihlveolepinguid muude BES-s leiduvate lepingutega, kujutavad esimesed endas vastastikuseid abstraktseid lubamusi, millistest üks, alguses teadmata milline, tehakse poolte poolt siduvaks olenevalt tingimusest. Omavahel aga erinevad mängulepingud kihlveolepingust järgmises.

1. a) Kihlveolepingus on üks lubamustest kohustav, sõltuvalt minevikus toimunud või lepingu sõlmimisega kaasaeg-

laks tehtud, et l. 17 § 5 *cit.* mõtleb *sponsio* all seda, mida meie mõtleme kihlveo all. Glossa (*ad. h. l.*) näeb siin pigemini mängijate vahel sõlmitud *sponsio*'t, kusjuures panis on antud kuni võidu otsustamiseni kolmanda isiku hoiule. — Teine allikas, fr. 3 D 11, 5 sisaldab ilmselt *sponsio*'t mängijate eneste vahel, mitte kolmandate isikute kihlvedu mängutulemuse üle. Kolmas tekst, l. 37. *cit.*, on koolinäide nn. ebaehtsa tingimuse kohta, kuid ka siin on ikkagi *stipulatio* see, mis kohustab, mitte ebaehtne tingimus. — Kui tahetakse näha kihlvedu muistses sakramentaalses protsessis ettevõetavas *sacramentum*'i maksmise vastastikusel töötamises, või *sponsio*'s ja *restipulatio*'s edaspidises protsessis, siis ei tohi me unustada, et need vahendid polnud mitte eesmärgiks omaette, vaid abinõudeks õiguse jaluleseadmiseks või kiusuprotsesside vältimiseks; igal juhul oli aga vorm see, mis kohustas. Kokkuvõttena võime korrata, et kihlvedu kui iseseisev *causa civilis* kohustuse loomiseks oli roomlastele tundmatu; kihlvedu võis juriidilist tähtsust omada ainult *sponsio* või *stipulatio* kaudu. Olgu veel mainitud, et sellal kui rooma juristide keele — ladina keele — otsene järeltulija itaalia keel edasi tarvitab rooma juriidilist terminoloogiat, ei tunne ta *sponsio* derivaate kihlveo tähenduses. *Sposo*, *sposa*, *sposare* tähendab vaid peigmeest, mõrsjat, abielluma, sellal kui kihlvedu on *la scommessa*.

³⁶ Vt. Stobbe, *op. cit.*, lk. 425 jj.

selt toimuvast asjaolust (ebahtne tingimus); kui tehakse kohustus sõltuvaks tulevases asjaolust (ehtsast tingimusest), siis ei või see olla poolte kaastegevusest järgnev; b) mängulepingus tehakse lubamus kohustavaks olenevalt tulevases teadmatust sündmusest, milline esile kutsutakse poolte tegevusega.

2. Mängulepingus on kaotaja samme destinataariks teine mänguosaline; kihlveolepingu juures võib selleks olla kolmas isik.

3. Kihlveolepingus peab samme olema ette kindlaks määratud (*certum*); mängulepingus ei nõuta samme ette kindlaks määratust.

Õiguspoliitiliselt ei saa pidada õigeks kihlveolepingu haigetavust, sest selle juures samuti kui mängulepingugi puhul varalised hüvised nihkuvad ühelt isikult teisele ilma majanduslikult või muidu sotsiaalselt tõsiste põhjusteta. Meie tsiviilõiguse reformimisel tuleks siin omaks võtta välismaiste tähtsamate koodeksite seisukoht.

Rahvusvahelise eraõiguse normidest Tsiviilseadustiku eelnõus.

U. Lender.

Rahvusvahelises eraõiguses kehtib põhimõte, et igale õiguslikule vahekorrale tuleb leida seadus, mis selleks kõige kohasem. On loobutud vanadest põhimõtetest: õigusvahekorrad liigitada vastavalt nende tunnustele ja paigutada neid ettemääratud, abstraktselt kindlakstehtud seaduste valdkonda. Alles peale konkreetse õigusvahekorra kindlaksmääramist, peale tutvumist tema iseärasustega kohaldatakse seadus, mis selleks kõige sobivam.

Säärane seaduse rakendatavus on üldjoontes kolmeviisiline: on kasustatav kas personaalseaduse, asukoha seaduse või kohaliku seaduse põhimõte.

Personaalpõhimõte haarab isikut kui õigussubjekti ning valitseb viimase üle katkestamatult. Seda põhimõtet rakendatakse kõige sagedamini isiklikes õiguis ning poliitilistel põhjustel on see eelistatuim pidemõiste paljudes seadusandlustes.

Asukoha (reaal-) põhimõtte arvestab asja kui õigusobjekti. See põhimõtte on eriti kasustatav kinnisvarade puhul, mille tõttu vastavad vahekorrad alluksid alati ühele ja samale seadusele.

Kohalikuks seaduseks rahvusvahelises eraõiguses loetakse seda seadust, mis kehtimas kohal, kus õigusvahekorra tegevusväljendused ilmnevad. Selle põhimõtte kehtivusel ei jaotata enam õigusvahekord üksikutesse eriõiguslikkudesse vahekordadesse, vaid kõik eelküsimumused moodustavad ühe terviku. Näiteks kokkuleppe sõlmimisel ei arvestata poolte õigus- ja teovõimet mitte poolte vastava personaalseaduse järgi, vaid arvestatakse ja allutatakse poolte võimed selle kokkuleppe sõlmimiseks samale seadusele, millele allub kokkulepegi. Kohaliku seaduse hinde tõus on eriti märgatav viimase paarikümne aasta jooksul. Liiklemise tõusuga ei saa lepingupool tutvuda vastaspoole õigusliku *status*'ega, mille tõttu vajalikku kaitset peab andma oma seadus, allutades vastavad õigusvahekorrad täielikult kohalikule seadusele¹.

Teoreetilisest seisukohast on kõik kolm peapõhimõtet ühesuguse tähtsusega. Kuid tegelikus seadusandluses on personaalpõhimõtte leidnud kõige laialdasema rakenduse. Seda valitsevat seisukohta peab tema aga viimasel ajal ikka enam loovutama teistele põhimõtetele, eriti maades, kus seni oli kehtimas personaalpõhimõtte ainuvõim².

Tsiviilseadustiku eelnõus on need kolm peapõhimõtet leidnud samuti rakendust, mitte aga ühesugusel määral, sest eelnõu näeb ette ühe, kohaliku seaduse põhimõtte, eesõigustatud kehtivust.

See konfliktnormide peapõhimõtte on väljendatud eelnõu § 1. Selle järgi kõik Eesti Vabariigi maa-alal olevad isikud ja õigusvahekorrad alluvad Eesti seadustele, mõnesuguste eranditega, mida järgnevad konfliktnormid ette näevad. Eranditena on pääsenud kehtivusele personaal-pidemõiste elukoha näol³ või reaal-pidemõiste asja asukoha näol⁴. Mõned erandid on omakorda kitsendatud üldpõhimõtte heaks⁵.

¹ Vt. Saks a Einführungsgesetz zum BGB (allpool lühendatult EG) art. 7. — P o o l a seadus rahvusvahelise eraõiguse kohta §§ 5 jt.

² Audinet, Le dr. int. pr. dans le Projet de Code civil italien, *l. Clunet*, 1932.

³ Eelnõu §§ 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 11.

⁴ Eelnõu §§ 11, 13, 14.

⁵ Eelnõu §§ 99 2 teine lõige, 9.

Pidemõiste rakendamine säärasel kujul on seadusandluses esmakordne ja ainulaadne. Art. 1 annab meile üldkonfliktnormi, mida tuleb rakendada, kui erandid ei määra teissuguselt. Sellekohaselt, kui konfliktnormid, mis väljendatud §§ 2—15, ei anna selgust välisseaduse kehtivuse kohta, ja seda nad teevad tihti, on kehtimas lokaalne, s. o. Eesti seadus⁶. Oma ehituselt tuleb see süsteem meelde Itaalia uue kooli põhimõtet rahvusvahelises eraõiguses, ainukese vahega, et seal on peapõhimõtteks seaduse personaalsus (natsionaliteet). Seadustehniliselt erinevad aga need seisukohad, sest Itaalia seadustes püütakse peapõhimõtet rakendada võimalikult palju üksikutes normides⁷. Säärast üldkonfliktnormi⁸ ei tunne teised vastavad seadused. Konfliktnormid üksikutenä on alusteks teatavat liiki õiguslikkudele vahekorradadele, nagu meie seaduse eelnõu annab neid eranditena. Üldkonflikti puudumisel on välismaa kohtud püüdnud tühikuid täita analoogiaga, laenudega kohtupraktise alalt, teiste seaduste põhimõtetega või toetudes teadlaste töödele. Praegune rahvusvahelise eraõiguse aluspõhimõte „iga juhtumi jaoks tuleb leida seadus, mis temale kõige kohasem“⁹ leiab sel teel oma viljakaima väljenduse. Eelnõu § 1 põhjal tuleb aga juhul, kui erandid ei anna vastust, käsitleda ikka Eesti seadust.

On küsitav, kuivõrra see juba Wächteri poolt¹⁰ avaldatud ja välismaa teadlaste poolt tugevasti arvustatud süsteem on kohane. See põhimõte kristalliseerib Eesti rahvusvahelise eraõiguse põhimõtteid, mis pole meil kaugeltki täiuseni jõudnud. Ka järgnevad konfliktnormid omavad tühikuid, millele kohta üldise konfliktnormi kehtima panemine ei ühti praeguse rahvusvahelise eraõiguse tunnustatud põhimõtetega.

Eelmainitud artikli väljendusest võiks järeldada, et elanikeks arvatakse ainult Eesti kodanikke kui maa-ala alalisi elanikke. Kuid see on vastuolus eelnõu üldpõhimõttega, mille

⁶ See põhimõte viib säärase iseärasusteni, nagu näiteks *obligatio ex quasi-delicti*, mis igal pool allutatakse tekkimiskoha seadusele, allub meie seadusele, kuna seadus säärast juhtu ette ei näe ja § 1 allutab seda üldkonfliktnormina.

⁷ Vrd. Lapradelle—Niboyet, Répertoire de droit intern., VI, lk. 17 jt.

⁸ Vrd. Répertoire, VI.

⁹ Vrd. Niboyet, Manuel, lk. 385 jt.

¹⁰ Vrd. Brun, Meždunarodnoje tšastnoje pravo, ptk. VIII.

järgi eraõiguslikkudes vahekordades ei etenda kodakondsus mingit osa, ning ka toodud allikad¹¹ mainivad otseselt, et ka välismaalased alluvad siin kehtivatele seadustele, kui nad omavad siin elukohta.

Elukoha omandamine eelnõu normide kohaselt on kerge ja annab suuri võimalusi tunnistada enamikku isikuid siin-elavaiks, ning ka kõiki juhtumeid, kus on tegemist konfliktjuhtumitega, allutada Eesti seadustele. Lugesed veel konfliktnorme eelnõu kohaselt eranditeks, mida erandi põhimõtte kohaselt ei saa laiendavalt tõlgendada, tuleb veelgi kitsendada välisseaduse rakendatavust eelnõu järgi.

Seni kehtisid konfliktnormid põhimõtetena. Nüüd on nad eraldatud eranditeks. Seejuures on nad jäänud oma ehituselt samadeks, senikehtiva normi kohaselt, kuna komisjon leidis senise süsteemi küllaldase olevat ja täiendas seda ainult üksikasjades. „Lähtekohaks nende suhete määrustamisel jäi kehtiv BES (sissejuhatus), ainult viimase redaktsioon on uuendatud, samuti muud kehtivad seadused. Siiski kehtivad seadused osutusid tühiklikeks, nõnda et vastavaid tühikuid tuli täita, arvestades rahvusvahelist leppeõigust ning välismaade seadusi (§ 2, 4, 8 jt.)¹².“

Nende konfliktnormide laiaulatuslikumaks pidemõisteks on jäänud elukoht. Komisjon jättis selle kehtima, sest „domicili printsiip on eluline riikides, kus tegemist rohkem siserändamisega ning vastavate ohtudega“. Tegelikult elukoha eelistamine on puhtisikuline seisukoht, nagu seda välismaal küllaldaselt tõendab vastav kirjandus.

Sisuliselt elukoha normid on leidnud rohket uuendust, vähenedes ühtlasi arvuliselt. Täiuseni need pole jõudnud. Nagu senises BES-s, nii puudub ka nüüd konfliktnorm elukoha kohta. Eelnõus on elukoht paigutatud isikuliste õiguste hulka, kuid need ise omakorda määratakse elukoha seadusega, mille tagajärjeks on vastuseta nõiaring. Milliseile seadusile alluvad elukoha omandamine, muutmine ja mahajätmine, elukohtade eesõigus või järjestus mitme elukoha olemasolul, ka sellele ei leidu vastust.

Eriti katkendiline ja väljaspool süsteemi on abielunaise elukoht. Eelnõu annab abielunaisele suuri eesõigusi, võrreldes BES-ga. Naisele on antud õigus teetseda mehe nõus-

¹¹ BES, art. XXVII.

¹² Seletuskiri, lk. 17.

olekuta paljudel aladel, mis seni olid piiratud (§ 271). Naisel endal võib olla päris eraldi isiklike huvid keskkohal. Ta võib asutada omi ettevõtteid, neis teostada lahus mehest jne. Tema toimingute painutamine mehe elukoha seaduste alla oleks äärmiselt koormav nii naisele kui ka tema kontrahentidele, kes lepinguvahekorra astudes ei hakka iga kord otsima, milliste seaduste järgi tulevikus naise õiguslik seisukord määratakse. On õigem määrata mehe elukoht naise elukohaks ainult perekonnaõigusse puutuvais küsimusis ja ülejäänud õigusvallas anda naisele iseseisev võimalus määrata endale elukoht. Mehe elukoht võib olla naise elukohaks, ja nii see enamasti ka on, kuid naisele peab andma võimaluse rajada ka iseseisev, enda poolt valitud elukoht¹³.

Juriidiliste isikute asukoha määramisel on asjatu anda võimalus liikmetele piiritella juriidiliste isikute asukohta. Seda vabadust on mõni välismaa seadus võimaldanud, kuid pikapeale on kõik sellest vabaduse andmisest loobunud. See vabadus annab isikutele võimaluse luua fiktiivseid asukohti. Välismaa kohtupraktis on eriti vastu astunud säärasele vabadusele ja see on enamasti kaotatud¹⁴. Juriidiliste isikute asukoht loetakse sunduslikuks asukohaks, nagu seda on alaealise või eestkoste all olijate oma, seda enam veel seadusandluse suuna juures, kus valitsev võim püüab juriidilisi isikuid ikka enam ja enam võtta oma järelevalve alla.

Üksikutest konfliktnormidest pälvivad erilist tähelepanu isiku õigus- ja teovõime (§ 2), eestkoste ja hooldamise (§ 9) ja lepingute sisu ja tagajärge (§ 13) käsitlevad normid.

Isiku õigus- ja teovõime piiritellakse ta elukoha seadusega. Erandina isiku õigus- ja teovõime lõpp kuulub Eesti seaduste alla, s. o. kohaliku seaduse alla, kui õiguslik vahekord omab asupaika Eestis.

Hariliku igapäevse õigusliku liikimise kindlustamiseks on paljudes välismaa seadustes eraldatud üldisest personaalseaduse põhimõttest õigus- ja teovõime alal need õiguslikud vahekorrad, mis § 2 teises lõigendis on mainitud, ja need on allutatud kohalikule (lokaal-) seadusele.

Tehingud igapäevses elus võivad toimuda õige lühikeses ajavahemikus. Kiire elutempo juures on kodanikel suur või-

¹³ Vrd. *Répertoire*, VI, lk. 35, 289, ja seal märgitud kirjandus.

¹⁴ Vrd. *Rigaud*, *Personnes morales*, § 79 jj. *l. Répertoire*, X.

malus eksida vastaspoole õiguslikus seisundis, sest puudub täielikult võimalus tutvuda sellega ligemalt. Asukoht on selle poolest eriti hell, et tema määritlemisel puuduvad kindlad objektiivsed tunnused. Harilikul kodanikul on enamasti äärmisi raskusi selle teadasaamisega. Selle tõttu on isikutel kerge viia eksitusse oma lepingupoolt. Tuleb anda teatav kindlustus isikutele, kes on astunud heas usus lepinguvahekorda isikutega, kes on meie seaduste järgi täielikult õigus- ja teovõimsad ning sooritavad siin täiesti seaduslikke tehinguid. Ei tule anda väliselukoha omajatele meie omade elanikkude arvel paremaid kaitsevõimalusi. Leian, et on otstarbekohane Saksa EG erand: Kui välismaalane sooritab Saksa piires toiminguid, millede sooritamiseks temal puudub teovõime oma seaduse järgi, loetakse tehing kehtivaks, kui isik oli teovõimeline Saksa seaduse järgi¹⁵. Säärane erand loob kindlustuse meie omadele kodanikkudele; ilma selleta võib tekkida olukord, et isik tühistab kehtivaid tehinguid seaduse kohaselt, sest ta suudab tõendada, et temal oli elukoht paigal, mille seaduste järgi tema polnud veel teovõimeline.

Isegi kindla isikulise *status*'e põhimõttega mail on kohtud püüdnud seda pehmenendada kohaliku seaduse kasuks¹⁶. Ka uuem kirjandus püüab anda kohalikule seadusele avaramaid tegevusvälju¹⁷.

Eestkoste ja hooldamise põhimõtted on eelnõus leidnud eriti huvitava lahenduse. Need on ühed vähestest normidest üldse, mis näevad ette sel alal täielikult kohaliku seaduse rakendust.

Senised kehtivad seadused¹⁸ ja rahvusvahelised kokkulepped¹⁹ määravad eestkoste ja hooldamise eestkostetava või hooldatava personaalseaduse alusel. Erandlikult on lubatud võtta eestkoste või hoolekande alla isikuid kohaliku seaduse alusel, aga seda ainult juhul, kui isiku enda personaalseadus

¹⁵ Vrd. Saksa EG § 7³. — Habicht, Int. Privatrecht, lk. 58; — Sama seisukoht Institut de dr. int. 1888; — Itaalia tsiviilseadustiku uus projekt art. 6² (vt. Audinet, *op. cit.*, i. Clunet 1932).

¹⁶ Vrd. Clunet, 1906—1119; — Revue Darras 1907—578.

¹⁷ Vrd. Bartin, Principes de dr. int. privé.

¹⁸ BES, art. XXXII; — vrd. Poola seadus §§ 24, 25.

¹⁹ Haagi konventsioon 1902, 1905; — Eesti—Poola konsulaarkonventsioon, art. XVI.

näeb ette säärase abinõude rakendamist, kuid vastavad võimud ei alusta mingeid toimetusi²⁰.

Eelnõu näeb ette, et eestkoste ja hoolekande kohta kehtib selle koha seadus, kus eestkoste või hooldamine tuleb määrata (§ 9). Eestkoste sisuliste normide kohaselt peab aga hoolekandekohus omal algatusel asuma eestkoste määramisele, niipea kui ta kuidagi teada saab, et tema võimu piirkonnas on juhtum, kus eestkoste on vajalik (§ 419), mille teadasaamiseks peavad olema abiks kõik riigorganid (§ 420). Samad põhimõtted on kehtimas ka hooldamise kohta (§§ 518, 519, 521, 522 jt.). Säärases seisukorras peab hoolekandekohus loomulikult arvestama ainult oma seaduse nõudeid ja ainult selle põhjal otsust tegema, kas eestkoste või hooldamine on vajalik.

Kohaliku seaduse põhimõtte rakendus võib teoreetiliselt tekitada arvamust, et see toob raskusi välissuhetes. Kui teised seadused asuvad natsionaal- ehk elukohaseaduse alusel, siis on raske leida ühist seisukohta ja meie eestkoste välist tunnustamist. Kuid tegelikult on igas välisseaduses erand, mis võimaldab eestkoste määramist, kui kohalik seadus peab seda tarvilikuks²¹.

Eelnõu on sellest erandist teinud põhimõtte, mis praeguse õiguspoliitilise seisukorra juures on järjekindel. Kodanikku vaadeldakse ikka enam kui ühiskonna liiget ning riigikord tungib juba ammu teovõimetute isikute eraellu, võttes neid enda erilise kaitse alla. Peab mainima, et meie eelnõu seisukoht on leidnud paljude välismaa teadlaste juures sooja poolehoidu, sest soovitakse käsitleda ülalmainitud erandit võimalikult laiaulatuslikumalt, ehkki põhimõtte radikaalset muudatust, nagu seda teeb meie seadus, pole veel julgetud kaitseda.

Vastandina eelmisele seisukohale, mis tõi esile uusima vaate rahvusvahelises eraõiguses, esitab § 13 põhimõtet, mis

²⁰ Poola seadus § 26.

²¹ Poola seadus § 26; -- Saksa EG, art. 23; -- Lewald, *Das Deutsche Int. Pr.* art. 220; -- Kunz, *i. Répertoire* VI, lk. 119; -- Lorenzen, *i. Répertoire* VI, lk. 352. Kohaliku seaduse tähtsust rõhutavad veel rahvusvahelised kokkulepped, mis võimaldavad välismaa eestkostjatele täita ametikohustusi ainult kohaliku seaduse piirides (vt. Eesti--Poola konsulaarlepung, art. XVI; Eesti--Belgia konsulaarlepung, art. XXIII, jne.).

uuemate seaduste poolt on heidetud kõrvale ja rahvusvahelise eraõiguse kirjanduses on saavutanud üldiselt kõige eitavama suhtumise.

„Lepingute sisu ja tagajärgede suhtes on eeskätt kehtiv see seadus, mille rakendamise kohta on lepinguosalisel sõnaselgelt kokku leppinud.“ Selle väljendusega on kohustusõigusse pandud kehtima nn. tahteautonoomia põhimõte.

Siseõiguses on pooltele antud teatav vabadus määrata oma vahekordi lepingute kaudu. Kuid lepingute kohta on kehtimas ka imperatiivsed normid, ainult millede olemasolul on kohustus kehtiv. Seega poolte tahe on piiratud. Nemad võivad määrata lepingute ala ja sisu ainult teatavais raames²². Teotsedes seaduses ettenähtud piires pole pooltel tarvilik täpsalt märkida kõiki tingimusi. Tihtigi leping koosneb viitest mõnele musterlepingule või välisseadusele. Viide välisseadusele tähendab säärasel korral välisseaduse materiaalnormati aktseptimist. „Leping jääb ikka alluvaks siseseadusele. Kohtunikule tähendab viide välisseadusele lepingu sisuliste tingimuste kindlakstegemist. Samad põhimõtted on kehtimas ka rahvusvahelistes eraõiguslikkudes lepingutes²³.“

On esitatud seisukoht, mis õnnetul kombel pääses seadusandlusse, et poolte vabadus lepingute kohta on rahvusvahelise eraõiguse vallas laiaulatuslikum kui lepingutes ilma konfliktnormideta. Konfliktnormi olemasolul on pooltel õigus määrata ka seadust, mis valitseb pooltevahelist kokkulepet. Poolte vabadus valida kokkuleppe sisu neile antud ulatuses on paisunud vabaduseks määrata ka kokkuleppe imperatiivseid tingimusi. Selle seisukoha kaitsejad pole jõudnud selgusele, et rahvusvahelise eraõiguse normid on avalik-õiguslikud normid, s. t., säärast liiki, mis kuuluvad ainult seadusandja otsustamisele. Et seaduse imperatiivseid norme võib ka eraisik määrata, säärast vaadet vaevalt keegi toetab. Tahteautonoomia seisukoht loob aga pooli seadusandjateks.

Rahvusvaheline eraõigus ei võimalda eraisikutele mingit vabadust. „Arvamuse, et õiguslikud vahekorrad, mis lepingute tekkimisega on rajatud, alluvad sellele avalikule õigussüs-

²² Vrd. Blagojevitch, Le rapport entre le principe de l'autonomie de la volonté et le principe de la liberté conventionnelle. *i. Révue générale du droit, de la législation et de la jurisprudence*, 1935, lk. 172.

²³ Lewald, *i. Répertoire X*, lk. 71.

teemile, millele pooled on teda allutanud, on vastuvõtmatu. Seadus valitseb isikuid ja õiguslikke vahekordi vaatamata nende valikule. Esimene küsimus seaduslikule toimingule on ikka: Mida võisid pooled tahta, et nende poolt loodud õiguslik vahekord leiaks tunnustamist? Missuguse avalik-õigusliku normi kohaselt tuleb määrata nende tahte ulatuse võimalusi²⁴? Poolte taht ei saa laiendavamalt seletada kui siseõiguses. Välisseadus määrab ainult täiendavad tingimused, siseõigus üksikud osad. Üks seadus piiritleb seda sisuvaliku vabadust ning see lasub pooltel ilma nende valikuta. On raske konstateerida, missugune see seadus on²⁵, sest rahvusvahelises eraõiguses pole ses küsimuses jõutud ühtlasele vaatekohale. Inglise seadus näeb seda ette *lex loci contractus*'ena²⁶, Bustamante koodeks loeb üles mitmesuguseid seadusi vastavalt lepingu liikidele²⁷, jne.

BES senine norm tugines ka tahteautonoomia põhimõttele. Kuid üksikud kohtuotsused, mida olen leidnud selle küsimuse kohta²⁸, ei anna sellele küsimusele selget vastust. On jäänud mulje, et poolte taht pole kohus kunagi palju otsinud, vaid oma otsused on tema põhistanud täitmiskoha seadusele toetudes.

Uuem kirjandus üksmeelselt eitab tahteautonoomiat säärasel kujul, nagu seda väljendab eelnõu²⁹. Uuemad seadused välismail³⁰ on samuti kõrvaldanud selle põhimõtte ja

²⁴ Walker, *Int. Privatrecht*, lk. 343; — *vrđ. v. Bar*, 2, 4; — Lewald, *i. Répertoire* X, lk. 72 ja seal toodud Saksa kohtute otsused.

²⁵ Lewald, *i. Répertoire*, lk. 72.

²⁶ Westlake, *Pr. Int. Law*, lk. 298 jt.

²⁷ Bustamante, *Le Code de dr. int. pr. et la sixième Conférence Panaméricaine* lk. 173.

²⁸ *Ex-Vene Senati otsus 1894--23*; Tallinna Ringkonnakohtu otsus 1933--762.

²⁹ Peale eelmainitute on eriti kaaluv Institut de dr. internationali otsused 1908 ja 1927. *Annuaire XXXIII*, lk. 336. — *Vrd. Niboyet, Autonomie de la volonté, Recueil 1925*.

³⁰ Bustamante koodeks; *vrđ. Bustamante, op. cit.*, lk. 173. — Poola seadus, vt. Babinski, *i. Répertoire* VI, lk. 657. On püütud väita, et poola seadus 1928 aktsepteerib tahte autonoomia põhimõtet. Mainitud autor ja seaduse art. 7--10 lükkavad selle väite ümber, kuna poolte tahe on vaba ainult neis piires, mida võimaldavad kahe seaduse, *lex loci solutionis*'e ja *lex domicilii debitoris*'e vaated. Ainult nende seaduste poolt antud ulatuses võivad pooled oma kokkuleppe sisu määrata.

allutavad kokkuleppe kindlale seadusele. Ei ole põhjust meie uude seadusse jätta säärast kõikide poolt eitatavat põhimõtet.

Ülalkäsiteldud küsimused on oma põhimõtete poolest silmapaistvamad. Ülejäänud konfliktnormid on enamuses senised BES seisukohad seniste põhimõtetega. Vähesed muudatused — asja asukoha seaduse laiendamine asjaõiguses ka vallasvara peale ja pärandusõiguses kõigi kinnisvarade peale, mis loob pärandi mitmuse, jne. — ei too erilist muudatust, sest nad laiendavad seni osaliselt kehtimas olevaid norme üldisteks.

Küsitavam on uuendus vallaslapse seisukorras. Teoreetiliselt ei ole ette tuua erilisi negatiivseid väiteid nii endise kui ka uue seisukorra vastu. Kuid praktiliselt mõnesugustel puhkudel on vallaslaps pandud vist halvemasse seisukorda.

Uue muudatusega on vallaslapse ja vallasema vahekorrad vallasisaga allutatud ühele alalisele seadusele — seadusele, mis kehtimas ema elukohas lapse sündimise ajal. Asjaosaliste pärastised elukoha muutmised ei mõjusta kuidagi neid vahekordi.

Kas säärane uudsus on otstarbekohane? Perekonnaõiguses on pandud kehtima vahekordade muutmised vastavalt elukohtade pärastistele muutmistele. Käesolev küsimus on ka osa perekonnaõigusest. Mingisuguseid kaalutlusi pole toodud alalise seaduse kaitseks.

Ka praktiliselt on halvendatud nii vallasema kui -lapse seisukorda. Paljude maade seadused ja kohtupraktis käsitavad vallasvanemate vahekordi kui lähedalt seotuid avaliku korra ja heade kommete eranditega³¹.

Ülesvõetud põhimõtte alusel astub jõusse see seadus, mis on halvem vallasemale. Kuigi elukoha seadus võimaldab temale laiemaid nõudeõigusi vallasisa vastu, siis enamikus, nagu näha väliskohtute otsustest, kaitseb isa, kui tema seadus on andnud vähemaid õigusi, end avaliku korra erandiga. Kui aga seda võimaldab vallasisa elukoha seadus, võib vallasema elukoha seadus neid õigusi anda ainult piiratud määral. Mõlemal korral astub jõusse see seadus, mis on halvem nii vallasemale kui vallaslapsele.

³¹ Clunet, 1935—359, 1933—104, 1931—1044, 1933—1041. Bustamante, *op. cit.*, lk. 159; — Walker, *op. cit.*, lk. 710.

Arutlusi.

Kaebamise tähtaeg kohtu preklusioonimäärustele päranduse asjus.

V. Kauman.

Kehtiv TKS (§ 2014) võimaldab ühendada ühes protsessis testamendi seadusjõusse astunuks tunnistamise ning pärijate pärimisõigustes kinnitamise toimetust (§§ 1966, 2019) TKS § 1967 ettenähtud üleskutsega. „Päranduse asjus on üleskutse toimetust ja pärijate õiguste kindlaksmääramine harilikult nii tihedasti üksteisega seotud, et testamendi seadusjõusse astunuks tunnistamine või pärijate pärimisõigustes kinnitamine õiguste preklusiooniga ühel ajal ja ühes määru- ses sünnib“ — nii kirjutab Riigikohus oma otsuse motiivi- des Nahk'i nõude asjas (1926, nr. 58). Ja edasi loeme samas otsuses: „Niisuguse, nõnda nimetatud preklusioonimääruse vastu vaidlemiseks jätab seadus kaks teed: erakaebuse tee (TKS § 2068) ja nõude tee (TKS § 2069). Erakaebuse jaoks on ette nähtud ühekuuline tähtaeg preklusioonimääruse reso- lutsiooni kuulutamise päevast arvates (§ 2068). See tähtaeg on protsessuaalne.“

TKS §§ 2069 ja 2070 ette nähtud tähtaeg preklusiooni- määruse tühistamiseks nõude korras kuulub materiaalõiguse tähtaegade hulka, ja seepärast kohtumääruse seadusjõusse astunuks tunnistamise momendi kindlaksmääramisel ei peaks meid huvitama, küll aga omab tähtsust erikaebuste esitamiseks ette nähtud tähtaeg.

Lähtudes eelpool-mainitud seaduse seisukohtadest, mis on leidnud kinnituse ka Riigikohtu tsiteeritud otsuses, -- näiks, et erikaebuste esitamiseks kohtumäärustele päranduse asjus on ette nähtud kindel ühekuuline tähtaeg ja et esimese astme kohtu määrused astuvad seadusjõusse, kui asjaosalised pole selle tähtaja kestel kaebusi esitanud. Kuid tegelikult elus lahendatakse see küsimus teisiti.

Näiteks, Tallinnas asuvate jaoskonnakohtute senine prak- sis asub seisukohal, et kohtumäärus, ehk nagu seda tegelikult nimelatakse — otsus päranduse asjus — loetakse seadus- jõusse astunuks, kui asjaosalised pole sellele esitanud kae- bust 7 päeva jooksul, arvates tähtaja alguse TKS § 1293 ette-

nähtud momendist. Selle tähtaja möödumisel, kui kõik tarvilised maksud tasutud, antakse asjaosalistele välja kohtuotsuse ärakirjad märkmega, et otsus on seadusjõus, ning sellele võivad järgneda kõik TKS § 2023 ettenähtud tagajärjed.

Et käesoleval juhul TKS § 705 mõtte järgi on tegemist tegelikult kohtuotsusega, mis käib asja sisu kohta, mitte aga erimäärusega asjas tekkinud mõne eriküsimuse lahendamiseks, — seepärast on siin läiel määratl kohaldatavad ka TKS §§ 139¹, 700, 892, 893 ja 894. Arvesse võttes aga kohtuotsuste seadusjõusse astunuks tunnistamise suurt tähtsust nii erahuvidete kui ka kohtu prestiižile, tuleks katsuda selgitada, kas eespool-mainitud jaoskonnakohtute praksis on küllaldaselt põhjendatud ning seadusega kokkukõlas.

Näib, et sellele küsimusele tuleb vastata eitavalt ja nimelt järgmisil kaalutlusil.

TKS § 1970 näeb ette, et kohtumääruste ning -korralduste peale testamendi asjus on lubatud erikaebused erandi-tega, mis ette nähtud kaebamise suhtes üleskutse toimetuses tehtud määrustele (§§ 2068, 2069). Ei ärata kahtlust, et see paragraaf käib ka kõigi pärandusasjade kohta, mitte aga ainult testamendiasjade kohta. Samuti käesoleval juhul kohaldatav *lex specialis*, Pärandusmaksu seaduse § 17, ütleb, et otsusele võidakse edasi kaevata erikaebuse korras. Üldine erikaebuse kord ning tähtaeg jaoskonnakohtu määrustele on ette nähtud TKS § 167, kuid otsesest viidet sellele §-le tsiteeritud paragraafides ei leidu, vaid ümberpöörduvalt — tehakse sellest üldisest korras erand üleskutse toimetuses tehtud määruste suhtes.

Ettetoodust nähtub, et 7-päevase tähtaja kohaldamine pärandusasjus tehtud preklusioonimääruste suhtes pole mille-
gagi põhjendatud ega õigustatud.

TKS § 2068 näeb ette, et kohtumäärused, milledega täht-
ajal üles andmata jäänud õigused tunnistatakse kustunuks, võivad kaevatud saada erikaebuse korras: 1) kui üleskutse toimetuses on avatud juhul, mis seaduses pole positiivselt ette nähtud, 2) kui on rikutud TKS §§ 2060, 2062 ja 2063 väljendatud eeskirju üleskutse kuulutuste sisu ning avaldamise korra kohta, 3) kui on tähele panemata jäänud tähtajad, mis ette nähtud asjasthuvitatud isikute ilmumiseks (§ 2061) või määruse tegemiseks (§§ 2066 ja 2067), ja 4) kui kohus on

jätanud läbi vaatamata õigel ajal ülesantud õigused (§ 2064). Erikaebused nende määruste peale esitatakse ühe kuu jooksul, arvates resolutsiooni kuulutamise päevast. Selle tähtaja jooksul antud erikaebuse puhul ja seaduses ettenähtud põhjustel võib esimese astme kohtu määrus saada tühistatud kõrgema kohtu poolt, ja seepärast enne selle tähtaja möödumist ei saa I astme kohtu määrust lugeda seadusjõusse astunuks ega pöörata täitmisele. Täidetud määruse muutmise puhul võib endise olukorra ennistamine osutada väga raskeks või üldse võimatuks. See tähtaeg, nagu varemini juba öeldud, on protsessuaalne, ning tema täitmise järele peab valvama kohus ise *ex officio*.

Seoses eespool-esitatuga kerkib esile veel üks küsimus: missugusel tähtajal võidakse kaevata kõnesolevate määruste peale pärandusmaksu määramise osas? Pärandusmaksu sead. § 17 näeb küll ette kaebamist erikaebuse korras, kuid kas selle all tuleb mõista TKS § 167 väljendatud üldist 7-päevast tähtaega või §§ 1970 ja 2068 erandina ettenähtud ühekuulist tähtaega?

Kui asuda seisukohale, et kohtumäärusele pärandusmaksu määramise osas oleks erikaebus lubatud ainult lühema, s. o. 7-päevase tähtaja jooksul, siis kujuneks olukord niisuguseks, et pärandusmaksu määramise osas kohtumäärus astuks seadusjõusse ning kuuluks täitmisele ka sel juhul, kui terve toimetus oleks hiljemini kõrgema kohtu poolt tühistatud TKS § 2068 korras, mis muidugi on absurd.

Seetõttu tuleks tunnistada, et TKS §§ 1970 ja 2068 erandina üldisest erikaebuse korrast ettenähtud soodsam ühekuuline tähtaeg on kohaldatav kõigi erikaebuste puhul lõplikkude preklusioonimääruste peale päranduse asjus.

Arvesse võttes siin lühidalt puudutatud küsimuse suurt praktilist ning teoreetilist tähtsust kehtivas tsiviilprotsessis ja selle küsimuse ühtlase lahenduse tungival vajadust kõigis kohtutes, jääb soovida, et Riigikohus ütleks siin oma otsustava sõna.

Riigikohtu tegelus.

Administratiivosakond.

Kas kassatšeki ära kiri, mis tarvitusel suuremates ärides üksnes sisemises administratsioonis ja mille ülesandeks abiks olla kauba pakkimisel ja kauba väljaandmisel ostetud kauba kontrollimisel, on arve või saatekiri?

Vastus: Kassatšeki ära kiri, mis tarvitusel suuremates ärides üksnes sisemises administratsioonis ja mille ülesandeks abiks olla kauba pakkimisel ja kauba väljaandmisel ostetud kauba kontrollimisel, ei ole arve ega saatekiri ning ei käi tempelmaksustamisele Tariifi nr. 14 alusel. Kuid kui seda kassatšeki ära kirja ei tarvitata mitte tema otseseks ülesandeks, vaid saadetakse koos kaubaga ostjale, ilma et kassatšeki järgi kauba eest oleks juba kassas ostuhind tasutud, siis osutub tema Tempelmaksu seaduse § 3 p. 1 kohaselt arveks või saatekirjaks, mis kuulub tempelmaksustamisele Tariifi nr. 14 alusel, nagu seda Riigikohus on juba varem inigi seletanud oma otsuses Adm. t. nr. 270 I — 1933. a.

(RkhA toim. nr. 34 II — 1936.)

Kas üldiselt on lubatud hooneid võõrandada kinnisvaradena lahus maast?

Vastus: eitav.

Üldreegli järgi loetakse hooneid BES § 771 põhjal maa osaks, millele ta on ehitatud. Olles maaga tihedalt seotud ja lahutamata ühenduses, moodustab hoone maaga koos BES § 551 järgi ühise terviku ehk BES § 531 mõttes ühise kinnisvara. Kinnisvarad ei ole horisontaalses jones tükeldatavad ja vastavalt sellele ei ole mõeldav omandiõiguse üleminek kinnisvara horisontaalsete osade peale (RkhÜ otsus nr. 3 — 1923). Hoonet saab edasipüsiva hoonena võõrandada ainult koos tema all oleva maa-alaga. Maaomanik, kellele hoone kuulub, võib seda kui kinnisvara osa mõeldavalt võõrandada ära vedamiseks. Senikaua aga, kui hoone ei ole lammutatud, vaid maakohal hoonena seisab, moodustab ta koos tema all oleva maaga kinnisvara, mis BES § 812 järgi omandina veel sellele kuulub, kes kinnistusraamatutes sellisena on märgitud. Erandeid sellest üldreeglist tuleb arvesse võtta ainult siis, kui need otseselt ette nähtud vastavates seadustes (RkhÜ otsus nr. 2 — 1935). On keegi ühe lepingu järgi omandanud hooned kinnisvaradena ja teise lepingu järgi nende hoonete aluse maa, siis kuuluvad need lepingud maksustamisele kinnistus- ja tempelmaksuga ka hoonete väärtuse järgi.

(RkhA toim. nr. 71 — 1936.)

Kas linna haigemaja ordinaatorite ametikohale määramine ja vabastamine linnavalitsuse poolt võib toimuda ainult linnaarsti nõusolekul?

Vastus: eitav.

Rahva tervishoiu korraldamise seaduse (RT 1928 — 2) § 35 järgi toimub linna haigemaja ordinaatorite ametisse määramine ja ametist vabastamine samas korras kui tervishoiu alal omavalitsuse teenistuses oleva muu personaali ametisse määramine ja ametist vabastamine, nimelt linnavalitsuse otsusega linnaarsti ettepanekul. Rahva tervishoiu seadus ei seo linnahaigemaja ordinaatori ametiga avalikõiguslikke ülesandeid ei linnavalitsuse ega riigivalitsuse nimel ja sellepärast on aluseta vahet teha haigemaja ordinaatori ja tervishoiu alal omavalitsuse teenistuses seisva muu personaali vahel, kelle teenistusse võtmine ja teenistusest vabastamine toimub § 35 põhjal. Tervishoiu- ja hoolekandevalitsuse ülesandeks on ordinaatori ametisse määramine või ametist vabastamise registreerimisel üksnes valvata selle järele, et ametisse määratud ordinaator vastaks § 35 seatud nõuetele, s. o., oleks eriteadlane omal alal ja mitte vähem kui kolmeaastase arstipraktikaga. § 35 üldreeglit, et ordinaatori ametisse võtmine ja ametist vabastamine toimub linnaarsti ettepanekul, ei saa võtta selles mõttes, et linnaarst üksi määrab, keda tuleb sellele kohale määrata ja keda tuleb sellelt kohalt vabastada ja et linnavalitsus peab igal juhul linnaarsti ettepaneku järgi käima. Niisugusel juhul toimuks ju sisuliselt ordinaatori ametisse määramine ja ametist vabastamine linnaarsti poolt, aga mitte linnavalitsuse poolt. Vastavalt § 35 nõuetele peab linnaarst ordinaatori ametikoha täitmisel ja ordinaatori ametist vabastamisel linnavalitsusele esitama oma seisukoha neis küsimusis, kuid linnavalitsus ei ole kohustatud ametisse määrama kandidaati, keda eelistab linnaarst sellele kohale, vaid võib ametisse määrata ka mõne teise kandidaadi, kes vastab seaduslikkudele nõuetele, ja samuti ei ole linnavalitsus veel kohustatud ordinaatorit ametist vabastama, kui sellekohase ettepaneku teeb linnaarst, või ordinaatorit ametist vabastamata jätma, kui linnaarst esitabki seisukoha, et tema arvates ordinaatori ametist vabastamine ei ole hädavajalik.

(RkhA toim. nr. 149 II — 1936.)

Kas lõbustusmaks määratakse asutisele või selle pidajale isiklikult?

Vastus: asutisele.

Lõbustusmaksu muutmise seaduse (RT 1922 — 44) §§ 3 ja 4 nähtub, et lõbustusmaks määratakse asutistele, mitte aga isikutele. Tähendatud seaduse § 1 ütleb ainult seda, et asutistele määratud lõbustusmaksu on kohustatud maksma nende pidajad. Kui näiteks

kohviku endine pidaja on jätnud lõbustusmaksu tasumata, siis see, kes temalt üle võtnud kohviku pidamise loa ühes kõigi kohustustega linnavalitsuse vastu, on kohustatud ka tasuma kohvikul lasuva lõbustusmaksu.

(RkhA toim. 41 I—1936.)

Kas linnavalitsus võib ehitusprojekti kinnitamata jätta, kui sellest on näha, et see on vastuolus linna tsiviilõigustega?

Vastus: jaatav.

On õige, et linnavalitsus ehitusprojektide kinnitamisel Linnaseaduse § 96 põhjal ei või otsustada eraisikute õiguslike vahetkordade üle ehitusaluse maatüki kohta, vaid tema otsustab üksnes kinnitamisele esitatud projektide üle ehitusmääruste seisukohalt. Kuid ehitusprojekti kinnitamise normaalseks tagajärjeks on ehitise püstitamisele asumine ja linnavalitsuse ülesandeks on linnaseaduse § 96 põhjal ka järelevalve ehitise korraliku püstitamise üle vastavalt kinnitatud projektile. Linnaseaduse § 95 järgi kuulub linnavalitsuse ülesannetesse ühtlasi nõudmine ja kostmine linna varanduslikes asjus. On esitatud, näit., kinnitamisele ehitusprojekt maa-alale, mille täisehitamise tingimused olid ette nähtud linna poolt sõlmitud lepingus ja mis leping on kinnistusraamatutesse sisse kantud, siis on linnavalitsus ehitusprojekti kinnitamisel õigustatud ka selle järele valvama, kas sellele maa-alale üldse lepingukohaselt võimalik on esitatud projekti järgi ehitist püstitada. Kui seda mitte võimalik ei ole, siis võib linnavalitsus ehitusprojekti seni kinnitamata jätta, kui projekti esitaja lepingus ette nähtud takistused kõrvaldab, taotelles linnavolikogu kaudu või tsiviilkohtu teel lepingu muutmist.

(RkhA toim. nr. 52 I—1936.)

Kas maksu tasumiseks vajalikkude kindlustuste nõudmine kuulub Maksupeakomitee ülesannete hulka?

Vastus: jaatav.

MKS § 78 näeb ette, et Maksudevalitsuse direktori eitava otsuse peale palve puhul maksu sissenõudmise seismapaneku kohta võib kaevata Peakomiteele. Seega on antud Peakomiteele õigus asja otsustada täies ulatuses ja sellepärast Peakomitee peab tarbe korral nõudma ka maksu tasumise kindlustamist seaduses ette nähtud viisil. Et MKS järgi Peakomitee kui kaebeinstantsi (MKS II peatükk § 18) ülesannete hulka kuulub kindlustuste nõudmine, nähtub MKS § 93 II lõigendist, milles see kohustus on pandud Peakomitee enda peale juhtudel, kui Peakomitee lükkab MKS § 93 ette nähtud asjaoludel kaebuse otsustamise edasi.

(RkhA toim. nr. 230 II—1936.)

Kas niikaua kui maksustamine ei ole veel jõusse astunud, on Maksudevalitsuse direktoril õigus juhtida Maksupeakomitee tähelepanu ebaõigele maksustamisele?

Vastus: jaatav.

MKS § 1 järgi Maksudevalitsus teostab maksustamist maksu- ja tolliinspektorite kaudu Maksudevalitsuse direktori juhtimisel, korraldusel ja järelevalvel. Sellest tuleb järeldada, et niikaua kui maksustamine ei ole veel jõusse astunud, Maksudevalitsuse direktoril on õigus juhtida Maksupeakomitee tähelepanu ebaõigele maksustamisele. Seda Maksudevalitsuse direktori õigust ei saa piirata selles mõttes, et temal on ainult üks kord õigus juhtida Maksupeakomitee tähelepanu ebaõigele maksustamisele, nimelt siis, kui ta Maksupeakomiteele kaebuse edasi saadab.

(Rkha toim. nr. 139 II — 1936.)

Kas pärandusmaksustamine loetakse õigustatuks juba varanduse tegeliku ülemineku puhul, vaatamata sellele, et vormilist ülemineku kinnitamist või registreerimist kohtus või ametiasutises ei järgnenud?

Vastus: jaatav.

Pärandusmaksu võetakse varanduse tasuta ülemineku eest pärandijätjalt pärijale (Pärandusm. s. RT 1920 — 67/68, § 1; Uus Pärandi- ja kingimaksu sead. RT 1935 — 109, art. 898, § 1). Maksustamine loetakse õigustatuks juba varanduse tegeliku ülemineku puhul, vaatamata sellele, et vormilist ülemineku kinnitamist või registreerimist kohtus või ametiasutises ei järgnenud. See nähtub Pärandusmaksu seaduse (vana) §§ 14 ja 15, mille järgi Maksudevalitsus pärandus-teadaandes nimetamata jäetud varandust võis veel hiljemini kohtule päranduse nimekirja täiendamiseks teada anda ja meelega üles andmata jäetud maksustatava varanduse eest võis kahekordset maksu määrata, samuti ka uuest Pärandi- ja kingimaksu seadusest, mille § 27 järgi pärijad on kohustatud esitama teadaande pärandi koosseisu kohta kohtule või maksuinspektorile ja mille § 29 järgi maksuinspektor maksu määrab mitte üksnes esitatud teadaande, vaid ka kogutud andmete põhjal ning maksu määrata võib ka täiendavalt (vt. ka § 33).

(Rkha toim. nr. 52 II — 1936.)

Kas Maksustamiskorraldusseaduse § 80 jj. võimaldavad esitada igasuguseid uusi asjaolusid ja tõendusid asja arutamisel Maksupeakomitees?

Vastus: eitav.

MKS § 75 põhjal on kaebajad kohustatud märkima, milliste asjaoludega ja seadustega nad põhjendavad nõuet, ja seepärast on aluseta arvamus, et MKS § 80 jj. alusel on õigus igasuguseid

uusi asjaolusid ja tõendusi esitada asja arutamisel Peakomitees. MKS § 86 näeb küll ette uute asjaolude ja tõenduste esitamist Peakomitees, kuid, silmas pidades MKS § 75 nõudeid, nende uute tõenduste ja asjaolude esiletoomine võib aset leida ainult siis, kui need on toodud nende asjaolude selgitamiseks ja tõendamiseks, milledest märgitud MKS § 75 kohaselt koostatud kaebus; lubatud ei ole säärase asjaolude ja tõenduste esitamine, mille alusel kaebuses otsuse tühistamist ei ole taoteldud ja mis ei ole kaebuses toodud asjaolude ja tõenduste kirjeldamiseks, sest kui MKS § 86 järgi oleks võimalik Peakomitees igasuguseid tõendusi ja asjaolusid ette tuua, siis oleks ülearune MKS § 75 nõuete ülesseadmine.

(Rkha toim. nr. 41 I — 1936.)

Kas naisisikud abiellumisega kaotavad jäädavalt Rahvaväelaste ja nende perek. pensioni seaduse põhjal pensioni saamise õiguse?

Vastus: jaatav.

Rahvaväelaste ja nende perekondade pensioni seaduse § 42 järgi lõpeb pensioni maksmine täiesti naisisikutele nende abiellumisega. Seadus ei näe ette, et naisisikutele oleks pensioni maksmine lõpetatud ajutiselt nende abielu kestuse ajaks ja et nende abielu lõppemisel võiks pensioni maksmist jätkata. § 42 ütleb kindlakujuliselt, et pensioni maksmine naisisikutele lõpeb täiesti abiellumisega. Selle järgi tuleb § 42 mõtte kohaselt õigeks pidada, et naisisikud, kes pensioni juba saavad, kui ka naisisikud, kes pensioni veel ei saa, kuid kes oleksid õigustatud seda nõudma, abiellumisega üldse kaotavad jäädavalt Rahvaväelaste ja nende perek. pensioni seaduse põhjal pensioni saamise õiguse.

(Rkha toim. nr. 169 II — 1936.)

Kas isikud, kellega sõlmitud õppeleping Meistrite, õppinud tööliste ja tööstusõpilaste seaduse (RT 1931 — 38, art. 258) peatükk IV ette nähtud korras, saab tööstusettevõtte tööliste hulka arvata tööstusettevõtte põhiärimaksustamisel tööliste arvu järgi?

Vastus: eitav.

Tööstusettevõtete ärimaksustamist tööliste arvu järgi käsitleb OMS § 468. Selles paragraafis räägitakse ainult töölistest, mitte õpilastest, kusjuures töölistes alla 17 aasta ja üle 50 aasta loetakse kaks ühe ette.

Riigikogu poolt 25. V 1928 vastu võetud Ärimaksu kohta käivate seaduste muutmise seaduse (RT 1928 — 44, art. 256) järgi (OMS § 453 p. 34) riigi ärimaksu alla ei kuulu käsitöö ja igasugune muu tööstus oma perekonna liikmete abil, kui selle juures ei kasustata üle ühe palgalise tööliste ja üle kahe õpilase, tingimusega, et õpilased oleksid alla 18 a. vanad või et neil oleksid õpilastunnistused,

mis antud tööstuskooli või mõne teise selleks õigustatud asutise poolt. Siin juba eraldatakse õpilased töolistest, ega arvata kaht õpilast ühe töölise ette. Hilisemas seaduses aga, s. o. Riigikogu poolt 24. aprillil 1931 vastu võetud Meistrite, õppinud tööliste ja tööstusõpilaste seaduses, eraldatakse täielikult tööstusõpilased, kellega vastav õppeleping sõlmitud, tööstusettevõttes töötavatest töolistest, nagu nähtub tähendatud seaduse peatükk IV-st (§§ 13—33), ja seejärel ei saa sääraseid tööstusõpilasi kui tööstusettevõtte töölisi arvestada tööstusettevõtte põhiärimaksustamisel tööliste arvu järgi (OMS § 468).

(RkhA toim. nr. 160 II — 1936.)

Kas maksuinspektor on kohustatud asuma pärandijärgilt järele jäänud varanduse ümberhindamisele pärijate palvel, kui nad on juba pärimisõigustesse kinnitatud ja pärandvara on nende kasustusel ning pärandusmaks kohtuotsusega neile määratud?

Vastus: eitav.

Pärandusmaksu seaduse § 31 märkus 1 sõnastuse ja mõtte kohaselt ei saa nõuda varanduse ümberhindamist pärast seda, kui pärand on pärijate kasustuses ja pärijad on juba pärimisõigustesse kinnitatud ning pärijatele on kohtuotsusega juba ka pärandusmaks määratud. Ümberhindamist võib nõuda varanduse üleminekul ja enne pärandusmaksu määramist, kui pärija arvates varanduse seaduslik hinne võib ületada tõelise kinnisvara väärtuse.

(RkhA toim. nr. 202 II — 1936.)

M. T.

Tsiviilosakond.

Kas Kooperatiivühisuste ja nende liitude seaduse alusel teotseva ühingu liige on vastutav selle ühingu kahjude eest põhikirjas ette nähtud määral ka siis, kui ta pole selle vastutuse kohta liikmeks astumisel andnud kirjalikku kohustust, või kui selline vastutus on ühingu peakoosoleku poolt kõrgendatud ning liikmelt pole selle kõrgendatud vastutussumma kohta võetud täiendavat allkirja?

Kooperatiivühisuste ja nende liitude seaduse § 1 mõtte kohaselt kooperatiivühing on ühing vahelduva koosseisu ja kapitaliga, mis, teotesdes eri firma all, evib sihti kaasa aidata oma liikmete varalisele ja vaimsele hüveolule nende mitmekesiste majandusettevõtete ja töö korraldamisel. Et kooperatiivühingu kapitalid kogunevad peaasjalikult tema liikmete osamaksudest ja puhaskasust peakoosoleku poolt määratud summadest, mis summad on võrdlemisi väikesed, siis määrab seadus eriti veel liikmete vastutuse ühingu

kohustuste eest peale osamaksu (main. seaduse § 13), kusjuures see vastutus muu seas võib piirduda teatava summani, mis kindlaks määratakse põhikirjas (main. seaduse § 13 p. 2). Põhikiri korraldab ühingu ja tema liikmete vastastikuseid õigusi ja kohustusi, kuid peale selle on sel põhikirjal määrav tähtsus ka kolmandate isikute suhtes, sest põhikiri määrab ära ühingu kui juriidilise isiku organisatsiooni, tema teotsemise alad ning piirid; ühtlasi on põhikirjas ette nähtud ühingu liikmete vastutuse suurus ühingu võlgade eest, mis asjaolu on eriti tähtis ühingu krediitdivõime kindlaksmääramisel. On õige, et Kooperatiivühisuste ja nende liitude seaduse § 15 kohustab kooperatiivühingusse astumisel igat liiget andma kohustuse selleks, et ta võtab ühingu kohustuste eest enda peale vastutuse selle põhikirja kohaselt. Sama seaduse § 16 ütleb, et ühingusse astunud liige vastutab ka nende kohustuste eest, mis olid tekkinud ühingul enne tema liikmeks astumist. Nagu nende mainitud Kooperatiivühisuste ja nende liitude seaduse § 13, 15 ja 16 ühisest mõttest järgneb, tekib põhikirjas ettenähtud vastutus liikmel ühingu kohustuste eest ühingu liikmeks astumisega. Nendest seadusnormidest, samuti terve Kooperatiivühisuste ja nende liitude seaduse mõttest, ei saa teha järeldust, et kooperatiivühingul võiks olla kahe suguseid liikmeid, nimelt ühed, kes saaksid küll osa kasudest, mis ühing liikmetele annab, kuid ei vastutaks puudujääkide ja kahjude eest, mis ühingul võivad tema sihtide taotlemisel tekkida. Seaduse mõte on selline, et isik, kes liikmeks astub, saab osa ühingu kasudest, kuid samal ajal vastutab ta põhikirja kohaselt ka ühingu kohustuste eest, eriti isegi nende kohustuste eest, mis ühingul olid juba siis olemas, kui ta liikmeks astus. Kui mainitud seaduse § 15 nõuab ühingusse sisseastumisel liikmelt kohustuse andmist, siis toimub see peaaesjalikult selleks, et liikmele meelde tuletada tema vastutuse ulatust ja et võimaldada ühingu likvideerimisel kohaldada lihtsustatud korda liikmete vastutuse kindlakstegemisel (Kooperatiivüh. ja nende liitude sead. § 49—51), kus kirjalik kohustus tõendaks vastuvaidlematult liikmeks olemist ja sellest järgnevat kohustust (sama seadus § 28), kuni pole tõestatud vastupidine. Kui Kooperatiivüh. ja nende liitude seaduses leiduks määrus, et alles siis loetakse sisseastuja liikmeks, kui ta on andnud § 15 ette nähtud kohustuse, ainult siis võiks järeldada, et liikme vastutus tekkis ainult sellise kohustuse otsese väljaandmisega kirjaliku dokumendi näol, kuid sellist kategoorilist juhust ei leidu selles seaduses. Veel enam, § 15 ei ütlegi, et see kohustus peaks olema tingimata kirjalikul kujul antud, vaid see kohustus on eeldatav igaühele, kes ühingusse astub ja sellega põhikirjas ettenähtud õigused ja kohustused omaks võtab.

(RkhT toim. nr. 175-R — 1935.)

Kas Abieluseaduse § 25 p. 2 mõtte järgi võib üks abikaasa nõuda abielulahutust juhul, kui teine abikaasa abiellumisel oli suguning sigitusvõimeline, kuid abielu kestel kaotas ühe või mõlemad need võimed mitte oma süü pärast?

Riigikohus leidis, et sellele küsimusele tuleb vastata eitavalt.

Abieluseaduse § 25 p. 2 algallikaks on Luteri usu kirikuseaduse § 377 p. 3 (VSK XI k. 1. j.), mille järgi abielu kuulub lahutamisele ühe poole palvel, kui on takistusi abielu peaesmärgi — laste sündimise — saavutamiseks muu seas siis, kui teine abikaasa mitte oma aastate poolest, vaid muil põhjusil on täiesti sugu- või sigitusvõimetu ja see võimetus on tekkinud enne abiellu astumist, või kui see on tekkinud ka pärast seda, kuid abikaasa enese süü läbi.

Seega selle § 377 p. 3 mõte ja eesmärk on selged: abielu peaesmärk on sünnitada ja kasvatada lapsi; kui aga on abiellunud isik, kes selle eesmärgi saavutamiseks juba abielu sõlmimisel oli võimetu mõnel põhjusel, välja arvatud elueast tekkinud võimetus, siis võib teine abikaasa nõuda abielulahutust. Kuigi Abieluseaduse § 25 p. 2 on redigeeritud palju lühemalt kui Luteri usu kirikuseaduse § 377 p. 3, öeldes: „abikaasa võib nõuda lahutust, kui teine abikaasa mitte rauganõtruse tõttu, vaid muil põhjustel on täiesti suguvõimetu või sigitusvõimetu“, ei saa ka seda normi tõlgendada nii, et juhul, kui abielu kestel abikaasa mitte oma süü läbi, vaid mingisugusel põhjusel jääb sugu- või sigitusvõimetuks, siis teine abikaasa võiks nõuda abielulahutust.

Abielu eesmärk on ühendada meest ja naist abieluliseks koosseisuks vastastikuseks toetamiseks ja ühise perekonna loomiseks (BES § 7, 8, 9). Üldreeglina see kooselu peab kestma, kuni surm abielu lõpetab. Kui seadus näeb ette abielulahutust kohtuotsuse põhjal, siis on need üksikud erandid, mis täpsalt on loendatud ja millede esilolekul abieluline kooselu kaotab oma mõtte ja aluse, kuid erandeid ei saa ilmaski laiendavalt tõlgendada. Kui seadusandja Abieluseaduse § 25 p. 2 annab võimaluse ühele abikaasale nõuda lahutust, kui teine abikaasa on täiesti sugu- või sigitusvõimetu, siis tuleb sedagi normi tõlgendada kokkukõlas abielu instituudi aluseks olevate põhimõtetega, s. t. kui abielu sõlmimisel üks abikaasa mitte rauganõtruse tõttu, vaid mõnel muul põhjusel ei suutnud täita abielu tähtsamat ülesannet — sigitada lapsi. Kui aga see sigitusvõimetus tekkis abielu kestel ja mitte abikaasa enese süü läbi, siis pole ei loogilist ega moraalselt alust abielu lahutada teise abikaasa nõudel. Vastupidist seisukohta omaks võtta tähendaks eitada neid moraalseid aluseid, milledele abielu instituut meil kehtiva seaduse järgi on rajatud. Et meie seadusandja 1922. a. Abieluseaduse vastuvõtmisel neid üldtunnustatud aluseid oleks tahtnud ignoreerida, eriti ka § 25 p. 2 redigeerimisel, säärase oletuse tegemiseks puudub

igasugune alus, sest seda ei nähtu seaduse eelnõule lisandatud seletuskirjast ega vaidlustest Riigikogus. Oleks aga seadusandja tahtnud seni kehtinud seaduse normis (Luteri usu kirikuseaduse § 377 p. 3) teha olulist muudatust, siis oleks ta seda kahtlemata põhistanud ja uue normi sõnastuses selgelt väljendanud, mida aga pole toimunud. (RkhT toim. nr. 273-K — 1935.)

Kas võib kohtutäitur aresti panna ostuhinnale ja lõivudele, mis kohtule on esitatud väljaostu-õigust teostava isiku poolt TKS § 2031 ja BES § 1623 põhjal, selle isiku kreditoride taotlusel, kui kohus pole veel teinud määrust, millega ta tunnistab väljaostu toimunuks?

Väljaostu-õiguse juures raha kohtule maksmine erineb oluliselt BES § 3522 ette nähtud kohustuse eseme kohtule vabatahtlikust deponeerimisest, kus seadus ei kohusta võlgnikku midagi hoiustama, vaid annab talle selleks ainult võimaluse. Seda vabatahtlikku kohtule deponeerimist korraldavad TKS §§ 1460²⁹ — 1460³⁷ (BES § 3523, TKS § 2047). Sel juhul TKS § 1460³⁶ järgi võlgnik võib seni kohtu desposiiti hoiustatud eseme tagasi nõuda, kui kreditor pole selle kohta avaldanud taotlust, kuid ka siin on erand tehtud raha suhtes, mis võlgnik on maksnud kohustuse või taotluse kustutamiseks, mis on kindlustatud keeluga võlgniku varale ning kui see vastav keelumärkus oli juba tühistatud; sellisel juhul nõutakse raha tagasimaksimiseks kreditori nõusolekut või jälle seadusjõulist kohtuotsust, millega raha sissemaks on tühistatud. Järelikult ka TKS § 1460³⁶ ette nähtud juhtudel on deponeerija korraldusõigus hoiustatud raha suhtes takistamata ainult niikaua, kuni kreditor pole selle kohta omi õigusi avaldanud; kuid ka see § näeb ette juhte, kus deponeerija kaotab hoiustatud raha suhtes vaba tagasivõtmise õiguse ning kus see raha on ainult teatava kreditori taotluse kindlustuseks.

Hoopis teisel alusel toimub kohtule raha maksmine väljaostu-õiguse teostamise juures. BES § 1623 ja TKS § 2031 kirjutavad väljaostjale ette, et ta peab raha esitama kohtule ühes väljaostupalvega; selle raha maksab ta kohtu läbi isikule, kelle vastu ta teostab väljaostu. BES § 1623 ütleb: „Väljaostja ei või piirduda ainult lubadusega maksta omandajale seda rahasummat, mis viimane kohustus andma kinnisvara eest, samuti ei või ta piirduda kindlustuse andmisega või muul viisil, vaid peab oma õiguse avaldamise juures maksma talle selle summa puhtas rahas, juurde lisades sellele kulud ja tasu kulutuste eest; kui aga omandaja keeldub nende rahade vastuvõtmisest, siis väljaostja peab need edasi andma kohtusse.“ Järelikult siin toimub kohtusse raha maksmine teatava kindla, seaduses eriti ette nähtud õiguse teostamiseks ja see raha makstakse teatavale isikule kui ekvivalent temalt äravõetava

varanduse eest. Niipea kui selline raha maksmine kohtusse on toimunud ja olgugi et kohus pole veel väljaostu-õiguse põhjal ühe ostja äralangemise ja tema asemel väljaostja kontrahendiks astumise kohta vastavat määrust teinud, pole väljaostjal tema poolt sissemakstud raha kohta enam korraldusõigust ja seda õigust ei saa olla ka tema kreditoridel, olgu siis, et väljaostupalve on tagasi lükatud või väljaostja oma õigusest hiljemini loobub ning isik, kelle vastu väljaostu teostatakse, selle loobumise vastu ei vaidle. Et väljaostu-õiguse juures just tähtis on see moment, millal väljaostja oma õigused omandaja vastu avaldab, olgu isiklikult või kohtu läbi (BES § 1623, TKS § 2030), see selgub BES §§ 1632--1636 ja põhimõttest, mille järgi väljaostja kinnisvara viljale omandab õigused momendist, millal ta väljaostu-õiguse omandajale avaldab.

(RkhT toim. nr. 459-K — 1935.)

Kas pärast RT 1924 — 77/78 avaldatud TKS ühtlustamise seaduse kehtima hakkamist, millega kehtima pandi Petserimaal ja Narvatagusel maa-alal TKS §§ 1799 — 2097, on veel jõus VSK X k. 1. jao § 1066¹², mille järgi igasuguseid vaidlusi testamendi vastu võib tõsta 2-a. tähtaja jooksul, arvates kuulutuse ilmumisest testamendi täitmisele kinnitamise üle, või on selle asemel Petserimaal ja Narvatagusel maa-alal nüüd kehtimas TKS §§ 1967, 2066 jt. reeglid, mille järgi proklaamitähataja jooksul ülesandmata õigused loetakse kustunuks?

Selle küsimuse lahendamisele asumisel tuleb kõigepealt selgitada sihti ja eesmärki, millel toimus TKS ühtlustamise seaduse vastuvõtmine ja kehtimapanek Riigikogus.

Vabariigi Valitsus esitas Riigikogule VSK X k. ja TKS muutmise seaduse pärimisasjus, mis pidi ainult mõningaid muudatusi tooma X k. 1. j. §§ 1060 — 1066¹⁴, nimelt, et seal ette nähtud testamendi kinnitamise asjad pidid alluma ringkonnakohtute asemel rahukohtunikudele samades paragraafides ette nähtud tingimusi ning et § 1066¹⁴ ette nähtud erakaebused antakse kohtupalati asemel vastavale rahukogule. Samuti pidi väike muudatus tehtama X k. 1. j. § 1239-s. TKS § 1408 ja 1409 pidi vastavalt muudetama, silmas pidades, et pärimisasjad pidid kõik hoiukorramenetluses alluma rahukohtunikule. Seletuskirjas, mis sellele Vabariigi Valitsuse esitisele oli lisandatud, oli sõnaselgelt öeldud, et see seaduse eelnõu taotles ainult üht sihti, nimelt, et pärandusasjad üle terve riigi alluksid rahukohtunikule, kuna muus suhtes eriline testamendi kinnitamise kord, mis on ette nähtud VSK X k. 1. j. §§ 1060 — 1066¹⁴, pidi Petserimaal ja Narvatagusel maa-alal jääma muutmata (vt. II Riigikogu protokollid, 4. istungjärk 1934. a. protokollid nr. 98 — 114, II Riigikogu protokollide lisad nr. 79 ja 80, veerud 136 — 138). Riigikogu üldkomisjon, läbi vaadanud selle Vabariigi Valitsuse esi-

tise, leidis, et see tahab kehtima panna Petserimaal ja Narvatagusel maa-alal ainult need muudatused, mis olid kehtima pandud teistes riigiosades seadusega 8. märtsist 1923. a. (TKS muutmise seadus pärimisasjus, RT 1923 — 43), kuid see eelnõu ei muudaks ära erilist kohtupidamiskorda, mis on kehtimas neil maa-aladel. Seda eelnõu arutades üldkomisjon leidis, et on tarvis küsimus seada laiemale alusele ja selle asemel, et Petserimaal ja Narvatagusel maa-alal ainult üksikuid parandusi kohtupidamises läbi viia, leiti tarvilikuks täielikult ühtlustada kohtupidamist nimetatud maa-aladel teiste riigiosadega. Üldkomisjon leidis tarviliku olevat TKS ühtlustada terves riigis (vt. II Riigikogu protokoll Nr. 105, II Riigikogu protokollid, 4. istungjärk 1924. a., veerud 417—419). — Riigikogu võttis üldkomisjoni poolt väljatöötatud seaduse eelnõu muutmatult vastu ja see avaldati seadusena RT 1924 — 77/78. Selle seaduse eesmärk oli seega ühtlustada tsiviilkohtupidamiskorda üle terve riigi, muutes Petserimaal ja Narvatagusel maa-alal seni kehtinud erineva protsessikorra. Seejuures see seadus rõhutab (§ 2), et kõigil neil juhtumitel, kus TKS §§ 1799—2097 on jutt BES ja kohalikest talurahva seaduste materiaaalõiguslikest normidest, tuleb Petserimaal ja Narvatagusel maa-alal kohaldada vastavalt seal kehtivaid tsiviilseaduse määrusi.

Kui asuda vaatlema seda korda, kuidas VSK X k. 1. j. kehtivuse piirkonnas toimus testamendi kinnitamine, siis tuleb kõigepealt nentida, et seal vastavad reeglid polnud mahutatud TKS-sse, vaid need olid asetatud X k. 1. jakku §§ 1060—1066¹⁴ all, kuna omakorda nende normide aluseks oli novell 5. aprillist 1869. a., Ajutised määrused testamentide kohta (vt. VSTK 1869. a., seadus nr. 46 995). See novell, mis üldiselt korraldas testamendi tegemise korda ja kehtivuse tingimusi, sisaldab ka protsessuaalseid norme, mis aga pole mahutatud TKS-sse, vaid nähtavasti selleks, et kõik testamenti käsitlevad normid oleksid koos ja et neis oleks võimalik ülevaatlikumalt orienteeruda, on mahutatud X k. 1. jakku. Sääraste protsessuaalsete normide hulka kuuluvad oma iseloomu poolest X k. 1. j. §§ 1060—1066¹⁴, mis korraldavad seda menetlust, kuidas testamendi kinnitamine peab toimuma, s. o. kuidas tuleb rakendada vastavaid materiaaalõiguslikke norme. Ka § 1066¹², mis määrab tähtaja, mille vältel vaidlused ja hagid testamendi vastu peavad olema avaldatud, sõltuvuses testamendi täitmisele kinnitamise kuulutusest (§ 1066⁸), mis on kohtulik protseduur, — on omalt iseloomult rohkem protsessuaalne norm, kui materiaaalõiguslik. On õige, et Vene Senat mõnes oma varajasemas otsuses, käsitledes selle normi kehtivust ajaliselt, leidis, et see on materiaaalõiguslik norm, mis kehtiv oli ainult nende testamentide kohta, mis kuulusid kinnitamisele p ä r a s t selle seaduse jõustumist (vt. ex-Vene Senati tsiviil-dep. otsused

1882. a. nr. 78 ja 1877. a. nr. 79), kuid teisest küljest tuleb arvestada seda, et uue Vene Tsiviilseadustiku eelnõu koostamisel, samuti TKS eelnõu koostamisel üksmeelselt leiti, et see norm oma iseloomult on protsessinorm ja et seepärast tema koht on TKS-s, mis üles võetigi TKS eelnõusse § 1769 all (vt. Projekt novoi redaktsii ustava graždanskago sudoproizvodstva, Peterburg, 1900. a.), nagu kõik teisedki X k. 1. j. §§ 1060—1066¹¹ normid, mis olid koondatud jakku „Testamentide täitmisele kinnitamise kord“, mahutati mõningate täienduste ja muudatustega sama pealkirja all TKS eelnõusse §§ 1745—1776 all. Seega ei peaks kahtlust olema, et X k. 1. j. § 1066¹², määrates tähtaja, mille jooksul võimalik oli hagi tõsta kohtulikult täitmisele kinnitatud testamendi vastu, kui üks lüli üldises testamendi kinnitamise menetluses on protsessuaalne norm, nagu seda on kõik normid, mis on mahutatud X k. 1. j. §§ 1060—1066¹⁴ alla. Tuleb ju õigeks võtta, et § 1066¹² võib kehtiv olla ainult sel eeldusel, et samal ajal oleksid kehtivad ka kõik teised X k. 1. j. V peatüki 4. jao normid, eriti ka § 1060, mis määrab, et kohus kinnitab testamendi täitmisele, mitte aga ei tunnistanud seda seadusjõusse astunuks, nagu seda ette näeb Baltimail kehtiv protsess (§ 1966), samuti, et kehtiv oleks § 1066¹³, mis määrab, et kohus peab peale testamendi täitmisele kinnitamist avaldama vastava kuulutuse, sest alles selle kuulutuse ilmumise päevast algab 2-aastane vaidluste tõstmise tähtaeg, millest on jutt § 1066¹². Et §§ 1060 ja 1066¹³ on oma iseloomult puhtprotsessuaalsed paragraafid, mis TKS seaduse ühtlustamise seadusega (RT 1924 — 77/78) on muudetud ja selle asemel astusid seadusjõusse TKS § 1956 jj., selles ei tohiks küll kahtlust olla, kui arvestada selle seaduse sõnastust ja eriti neid kaalutlusi, millel see seadus Riigikogus vastu võeti. Järelikult kuni selle TKS ühtlustamise seaduse jõustumiseni Petserimaal ja Narvatagusel maa-alal kehtinud testamendi täitmisele kinnitamise kord selle seadusega muudeti ja selle asemel jõustus uus kord, mis on kehtimas mujal Eestis, nimelt, et testament esitatakse vastavale rahukohtunikule seadusjõusse astunuks tunnistamiseks ja et enne seda toimub kõigi asjasthuvitatud isikute väljakutse oma õiguste, vaidluste ja nõuete avaldamiseks (TKS § 2054 jj.), hoiatusega, et kõik kuni kohtumääruse tegemiseni avaldamata jäänud õigused tunnistatakse kustunuks (TKS § 2066). See Petserimaal ja Narvatagusel maa-alal jõustunud uus testamendi kinnitamise kord prekludeerib aga täiesti X k. 1. j. § 1066¹² kohaldamise, sest selle normi rakendus eeldaks koguni teisugust testamendi kinnitamise menetlust.

(RkhT toim. nr. 121-K — 1935.)

T. G.

Vastutav toimetaja: F. Karlson. Väljaandja: Tartu Õigusteadlaste Selts.

O./Ü. K. Mattieseni trükikoda, Tartu, 1936.

- Kas isikud, kellega sõlmitud õppeleping Meistrite, õppinud tööliste ja tööstusõpilaste seaduse (RT 1931 — 38, art. 258) peatükk IV ette nähtud korras, saab tööstusettevõtte tööliste hulka arvata tööstusettevõtte põhiärimaksustamisel tööliste arvu järgi? 153
- Kas maksuinspektor on kohustatud asuma pärandijätjalt järele jäänud varanduse ümberhindamisele pärijate palvel, kui nad on juba pärimisõigustesse kinnitatud ja pärandvara on nende kasustusel ning pärandusmaks kohtuotsusega neile määratud? 154

Tsiiviilosakond:

- Kas Kooperatiivühisuste ja nende liitude seaduse alusel teotseva ühingu liige on vastutav selle ühingu kahjude eest põhikirjas ette nähtud määral ka siis, kui ta pole selle vastutuse kohta liikmeks astumisel andnud kirjalikku kohustust, või kui selline vastutus on ühingu peakoosoleku poolt kõrgendatud ning liikmelt pole selle kõrgendatud vastutussumma kohta võetud täiendavat allkirja? 154
- Kas Abieluseaduse § 25 p. 2 mõtte järgi võib üks abikaasa nõuda abielulahutust juhul, kui teine abikaasa abiellumisel oli sugu- ning sigitusvõimeline, kuid abielu kestel kaotas ühe või mõlemad need võimed mitte oma süü pärast? . . . 156
- Kas võib kohtutäitur aresti panna ostuhinnale ja lõivudele, mis kohtule on esitatud väljaostu-õigust teostava isiku poolt TKS § 2031 ja BES § 1623 põhjal, selle isiku kreditoride taotlusel, kui kohus pole veel teinud määrust, millega ta tunnistab väljaostu toimunuks? 157
- Kas pärast RT 1924 — 77/78 avaldatud TKS ühtlustamise seaduse kehtima hakkamist, millega kehtima pandi Petserimaal ja Narvatagusel maa-alal TKS §§ 1799—2097, on veel jõus VSK X k. 1. jao § 1066¹², mille järgi igasuguseid vaidlusi testamendi vastu võib tõsta 2-a. tähtaja jooksul, arvates kuulutuse ilmunisest testamendi täitmisele kinnitamise üle, või on selle asemel Petserimaal ja Narvatagusel maa-alal nüüd kehtimas TKS §§ 1967, 2066 jt. reeglid, mille järgi proklaamitähtaja jooksul ülesandmata õigused loetakse kustunuks? 158

1936. a. ilmub juriidiline ajakiri

„ÕIGUS“

seitsmeteistkümne aastat.

TOIMETUS:

R. Räägo (peatoimetaja), **E. Ein**, **K. Grau**, **T. Grünthal**, **J. Kleesment**, **A.-T. Kliimann**, **H. Kristal**,
E. Maddison, **A. Palvadre**, **K. Parts**, **J. Uluots**
A. Mägi (toimetuse sekretär).

Sisuks juriidilised artiklid, kodu- ja välismaa seadusandluse ülevaade, kohtute tegelus; eriti rõhutatakse Riigikohtu tegeluse käsitlemist.

Lisana annab „Õigus“ Riigikohtu 1934. a. ja 1935. a. otsuseid.

Lähemateks kaastöölisteks on Tartu ülikooli õigus-teaduskonna õppejõud, riigikohtunikud, vanemad kohtutegelased jne.

Aasta jooksul ilmub 10 numbrit.

Tellimishind: 8 krooni aastas, üksiknumber 85 s.

On veel saadaval ajakirja kõik eelmised aastakäigud (1920. a. — 1935. a. ühes lisadega) hinnaga kr. 87.50. Üksikaastakäike ühes vastavate lisadega on saadaval hinnaga: 1920. a. — kr. 1.50; 1921. a. — kr. 3; 1922. a. nr. nr. 5—8 — kr. 4; 1923. ja 1924. a. à kr. 4; 1925. — 1928. a. à kr. 4.50; 1929. — 1935. a. à kr. 7.

Toimetus ja talitus: Tartu, Lai tän. 34.

Toimetuse sekretäri kõnetunnid sealsamas
iga kolmap. ja reede, kell $\frac{1}{2}$ 12— $\frac{1}{2}$ 13.
Toimetuse sekretäri kodune telef. nr. 14-91.

Tellimisi võtavad vastu kõik postiasutised.

Hind 85 senti

Ilmus 14. mail 1936.